

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Факультет менеджменту
Кафедра прикладної економіки, підприємництва та публічного управління

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи бакалавра

студентки Пархоменко Єлизавети Михайлівни

академічної групи 281-20-1

спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

на тему: «Роль молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		Рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи				
розділів:				

Рецензент:				
------------	--	--	--	--

Нормоконтролер:				
-----------------	--	--	--	--

Дніпро
2024

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри
прикладної економіки,
підприємництва та публічного
управління

О.Г. Вагонова

2024 р

ЗАВДАННЯ**на кваліфікаційну роботу бакалавра**

Студенту(ці) Пархоменко Єлизаветі Михайлівні - академічної групи 281-20-01

спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

за освітньою програмою Публічне управління та адміністрування

на тему «Роль молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики», затверджену
наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» №474-с від 27.05.2024

Розділ	Зміст	Термін виконання
Теоретичний	Визначити сучасні підходи до розуміння поняття «молодь», з'ясувати сутність молодіжної політики та її концепцію, дослідити методи залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики,	27.05.2024- 12.06.2024
Аналітичний	Охарактеризувати нормативно-правове забезпечення формування молодіжної політики в Україні, дослідити стан молодіжної політики в Україні, визначити проблеми та виклики, проаналізувати сучасний стан участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики в Україні,	13..06.2024 -20.06.2024
Прикладний	Вивчити зарубіжний досвід залучення молоді до формування молодіжної політики та розробити рекомендації щодо його адаптації в Україні, розробити та обґрунтувати рекомендації щодо покращення участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики в сучасних умовах.	21.06.2024- 02.07.2024

Завдання видано _____ В.В.Лола
(підпис керівника) (прізвище, ініціали)

Дата видачі _____

Дата подання до екзаменаційної комісії _____

Прийнято до виконання _____ Є.М. Пархоменко

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи бакалавра на тему «Роль молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики»

Бакалаврська робота: 70 сторінок, 5 рисунків, 3 таблиці, 40 джерел.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА, МОЛОДЬ,
МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, МІЖНАРОДНИЙ
ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ

Об'єкт дослідження – формування та реалізації молодіжної політики.

Предмет дослідження – залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики.

Метою дослідження є розробка та обґрунтування рекомендацій щодо підвищення ролі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики.

Отримані результати. Робота складається з трьох розділів, присвячених теоретико-методологічним аспектам дослідження ролі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики.

У першому розділі проаналізовано сучасні підходи до визначення поняття «молодь», визначено його основні аспекти та особливості в контексті молодіжної політики та розглянуто методи залучення молодих людей до процесів управління.

У другій частині проаналізовано сучасний стан участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики в Україні, законодавчо-правове забезпечення цього процесу.

У третій частині представлені пропозиції щодо активізації участі молодих людей у розробці та реалізації молодіжної політики.

Результати роботи матимуть практичну цінність для управлінських структур, які зможуть використати їх для удосконалення взаємодії з молоддю.

Сфера використання результатів роботи: розроблені практичні рекомендації можуть бути застосовані в органах публічної влади під час формування та реалізації державної молодіжної політики.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	8
1.1. Сучасні підходи до визначення поняття «молодь».....	8
1.2. Сутність та концепція молодіжної політики.....	13
1.3. Методи залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики	18
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	26
2.1. Нормативно-правове забезпечення формування молодіжної політики в Україні.....	26
2.2. Стан молодіжної політики в Україні: проблеми та виклики.....	30
2.3. Аналіз участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики в Україні.....	36
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ УЧАСТІ МОЛОДІ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ.....	41
3.1. Зарубіжний досвід участі молоді у формуванні молодіжної політики та шляхи його адаптації в Україні.....	41
3.2. Пропозиції та рекомендації щодо активізації участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики в сучасних умовах.....	51
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ВСТУП

Актуальність дослідження. Молодіжна політика є одним з найважливіших напрямків досліджень в гуманітарних науках, як у вузькоспеціалізованих, так і в міждисциплінарних дослідженнях. З огляду на дуже неоднозначні процеси, що відбуваються у світі, проблема ефективної молодіжної політики набуває сьогодні все більшої актуальності, оскільки здорова та ефективна молодіжна політика є індикатором успішного державотворення. Розробка принципів ефективної молодіжної політики в сучасних умовах є одним із пріоритетних напрямків діяльності органів державної влади та суб'єктів громадянського суспільства. Специфіка молоді як соціальної групи полягає в тому, що вона є стратегічним ресурсом кожної держави, тому держава не може ефективно розвиватися без відповідної підтримки з боку молодого покоління.

В Україні цей процес перебуває на стадії становлення, що породжує нові аспекти теоретичних і практичних досліджень. Як країна, що стала на шлях європейської інтеграції, ми повинні зробити необхідні кроки для вдосконалення засад та розробки ефективних механізмів молодіжної політики, особливо коли ми говоримо про молодь не лише як про об'єкт, а й як про суб'єкт цього явища. Саме молоде покоління визначатиме порядок денний на майбутнє.

Сучасна політична та соціальна обстановка вимагає активної взаємодії між органами місцевого самоврядування та молодіжними об'єднаннями. Молодь є важливим соціальним актором, і її участь у різних сферах життя суспільства є ключовою для сталого розвитку країни. Отже, вивчення співпраці між органами місцевого самоврядування та молодіжними об'єднаннями має велике значення для забезпечення ефективного використання ресурсів та розвитку молодіжної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зазначити, що розробка та реалізація молодіжної політики як такої була предметом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців. В Україні до цього питання

зверталися у своїх працях такі вчені, як С. Рубан, А. Мінаєв, Ю. Поліщук, В. Барабаш, А. Данилов, які досліджували процеси формування та механізми реалізації молодіжної політики в Україні в цілому та окремі її аспекти. Роль молоді як основного суб'єкта молодіжної політики досліджував В. Панасюк, який підкреслював, що молодь є активним носієм усіх суспільних функцій . Буяк В. зосередив увагу на молоді як особливій соціально-демографічній групі в контексті формування правової держави та громадянського суспільства.

Метою дослідження є розробка та обґрунтування рекомендацій щодо підвищення ролі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики.

Завдання дослідження:

- Визначити сучасні підходи до розуміння поняття «молодь»,
- З'ясувати сутність молодіжної політики та її концепцію,
- Дослідити методи залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики,
- Охарактеризувати нормативно-правове забезпечення формування молодіжної політики в Україні,
- Дослідити стан молодіжної політики в Україні, визначити проблеми та виклики,
- Проаналізувати сучасний стан участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики в Україні,
- Вивчити зарубіжний досвід залучення молоді до формування молодіжної політики та розробити рекомендації щодо його адаптації в Україні,
- Розробити та обґрунтувати рекомендації щодо активізації участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є формування та реалізації молодіжної політики.

Предметом дослідження є залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики.

Методи дослідження. Вирішення поставлених у роботі завдань проводились із застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів, а саме:

- метод наукового узагальнення і систематизації – цей метод дозволив узагальнити наявну інформацію та систематизувати дані щодо поточного стану та викликів у цій сфері, огляду літературних джерел за темою дослідження;

- статистичний метод – застосування цього методу дозволило зібрати та проаналізувати кількісні дані про участь молоді у різних ініціативах та програмах, їх вплив на формування та реалізацію молодіжної політики;

- аналітичний – при визначенні теоретико-прикладних аспектів формування та реалізації молодіжної політики, обґрунтуванні напрямів діяльності місцевих молодіжних центрів, дослідження теоретичних основ та практичних підходів до формування та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, визначення стратегічних пріоритетів та шляхів підвищення ефективності взаємодії цих суб'єктів;

- графічний – для наочного зображення статистичного матеріалу і схематичного зображення результатів роботи.

Практичне значення одержаних результатів (сфера використання результатів роботи): полягає в тому, що розроблені практичні рекомендації можуть бути застосовані в органах публічного управління при удосконаленні молодіжної політики і пошуку інструментів залучення молоді.

Сфера застосування – результати роботи матимуть практичну цінність для управлінських структур та органів влади, які зможуть використати їх для удосконалення своєї діяльності та взаємодії з молоддю.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Сучасні підходи до визначення поняття «молодь»

Як група, відмінна від дітей та дорослих, молодь завжди привертала особливу увагу дослідників та політиків. Як не дивно, термін «молодь» є добре відомою, але малозрозумілою категорією в соціальному світі. У сучасній літературі існує багато різних підходів до вивчення розвитку молоді. Як наслідок, існує також багато різних визначень молоді. Ранньо-модерний період не є винятком у цьому відношенні. Інтерес до молоді настільки великий, що настав час говорити про «новий вік молоді».

Зміна ролі молоді в сучасному суспільстві призвела до посилення уваги до молодіжних питань, починаючи з політичних демонстрацій і молодіжних конфліктів початку 2000-х років, як у країнах колишнього Радянського Союзу, так і на Заході. Держава, за підтримки великих корпорацій, започаткувала програми молодіжної політики, спрямовані на організацію та мобілізацію «ресурсів» молодих людей.

Перш за все, як неодноразово зазначалося багатьма українськими та пострадянськими експертами, з 2005 року в політиці спостерігається своєрідний «бєбі-бум». Відтоді молодь перебуває в центрі уваги як влади, так і опозиції. Цьому є кілька пояснень. Як на пострадянському просторі, так і в усьому світі ми спостерігаємо популяризацію вуличної політики. Молодь часто очолює вуличні баталії. Молодіжна політика була взята на озброєння силами, які намагаються створити інфраструктуру протесту проти існуючих режимів та урядів [1].

Молодь є дуже потужною силою. Сьогодні ми є свідками структурування молодіжного політичного простору. Однак необхідно уточнити загальні координати молоді, щоб визначити такі процеси, як фізіологічне дозрівання, соціальна інтеграція, засвоєння соціальних норм,

ролей і позицій, набуття ціннісних орієнтацій і соціальних установок через активний розвиток самосвідомості, творчу самореалізацію та постійний особистий вибір індивідуального життєвого шляху.

Слід також звернути увагу на загальну соціокультурну ситуацію і загальну спрямованість молоді, що є найважливішим чинником її становлення як узагальненого суб'єкта в системі суспільних відносин.

З точки зору сучасного соціального знання важливо розглянути основні підходи до визначення поняття «молодь». Одне з перших визначень терміну «молодь» дав у 1968 році соціолог В. Лісовський: «Молодь – це покоління, яке у певному віці проходить стадію соціалізації, навчання і оволодіває освітніми, професійними, культурними та іншими соціальними функціями. Залежно від конкретних історичних обставин віковий критерій молоді може варіюватися від 16 до 35 років» [2, с. 41].

Розглядаючи «молодь як покоління», В. Лісовський стверджує, що покоління характеризується не тільки віком, а й єдністю переконань, прагнень, спільним досвідом і поглядами на життя, адже з віком покоління не втрачає своїх соціальних характеристик, які цінуються на той час.

Соціолог І.С. Кон визначив молодь як «соціально-демографічну групу, що характеризується своїми соціально-психологічними особливостями, зумовленими віком, певними рисами соціального статусу та особливим складом». Це визначення згодом стало основним визначенням соціології молоді.

Юність як специфічна стадія, фаза життєвого циклу є біологічно універсальною, але конкретні межі віку, соціального статусу та соціально-психологічних характеристик мають соціально-історичний характер і залежать від суспільного ладу, культури та моделей соціалізації конкретного суспільства» [3].

Традиційним підходом є стратифікаційний підхід, який визначає молодь як специфічну соціально-демографічну групу, що характеризується віком, специфічними соціальними ролями, статусом і соціальним становищем.

Більш вузьким підходом є психофізіологічний аналіз підліткового віку, що базується на понятті «молодість» як специфічного періоду розвитку людини між підлітковим і дорослим віком. Як подальший розвиток соціально-філософського підходу можна виділити соціально-психологічний підхід, який визначає підлітків як індивідів певного віку (14-29 років) та їхні біологічні і психологічні взаємовідносини.

У соціально-психологічному підході підлітки – це індивіди певного віку, які мають біологічні та психологічні взаємовідносини, а отже, всі характеристики вікової групи. Конфліктний підхід розглядає підлітковий вік як складний, стресовий і надзвичайно важливий період життя. Згідно з рольовим підходом, підлітковий вік – це особлива фаза життя, в якій підлітки більше не грають своїх (дитячих) ролей, але ще не є повністю дорослими.

Субкультурний підхід розглядає підлітків як групу з власним способом життя, поведінкою, культурними нормами та цінностями. Згідно з соціалізаційним підходом, підлітковий вік є періодом соціального розвитку, періодом первинної соціалізації, а головною метою підліткового віку є самовизначення та індивідуалізація. Згідно з інтеракціоністським підходом, підлітковий вік - це один з трьох станів свідомості, характерних для особистості.

На відміну від «батьківського» стану (орієнтованого на нормативну поведінку) та «дорослого» стану (орієнтованого на раціональне прийняття рішень), підлітковий вік характеризується спонтанністю, безпосередністю та ненормативною поведінкою. Відповідно до суб'єктивного підходу, молодість означає бачення майбутнього, оптимізм, радість, бажання бути активним і відчуття (активної) молодості, незалежно від фактичного віку.

Процесуальний підхід, з іншого боку, розуміє молодість як стан незавершеності, стан буття у становленні та розвитку. Порівняння багатьох визначень молоді показує, що кожне з них фіксує реальні та важливі характеристики і специфічні риси молоді, але жодне з них не є вичерпним.

Аналіз різних підходів до визначення поняття «молодь» дозволяє виокремити елементи, які має включати в себе всеохоплююче поняття. На нашу думку, всеохоплююче поняття підліткового віку включає наступні елементи[4]:

- вікові межі та соціально-психологічні характеристики,
- соціально-статусні характеристики, рольові функції та соціокультурні моделі поведінки,
- соціально-демографічні характеристики групи,
- характеристики процесу соціалізації, що поєднує соціальну згуртованість та індивідуалізацію,
- самовизначення, самоорганізація та особливості самовизначення молоді як окремої групи.

Спроби визначити покоління молодих людей за їхнім характером страждають від вузькості та одновимірності. Хоча можна визначити типові характеристики покоління, різноманітність у поглядах молодих людей та молодіжних груп може залишитися поза увагою. Може бути корисним переорієнтувати методологічний підхід до поняття «молодь» або «молодіжні групи» і розглядати їх як сукупність молодіжних концепцій, а не як єдине ціле.

Певний час у підході до молоді існувала дуже специфічна тенденція. Переважала думка, що молоді люди повинні самі себе організувати, допомагати, захищати та будувати власне життя. Молодь вважалася найбільш нещасною і вразливою групою населення, всі вони були слабкими і безпорадними. Але це не відповідає дійсності.

Насправді молоді люди дуже різні і не потребують постійного захисту. Зараз ми розуміємо, що проблема з молоддю існує, але вона знаходиться на зовсім іншому рівні[4]. Повертаючись до витоків, слід також звернути увагу на процес радикалізації молоді взагалі, без політичного підґрунтя. Це відбувається зараз і в Україні, і в Західній Європі з дуже логічних причин. Історично склалося так, що молодь завжди була суб'єктом соціальних змін. Коли кажуть, що держава і суспільство повинні організувати молодь, це

означає інтегрувати її в існуючі системи. Однак молоді люди є суб'єктами та активними учасниками соціальних змін, тобто саме вони змінюють систему.

Зараз суспільство перебуває у винятковому становищі. Якщо в минулому, в 19 столітті і до кінця 20 століття, в суспільстві була велика кількість молодих людей, і тому вони були достатньо активними, щоб змінювати суспільство, то зараз, коли суспільство зіткнулося з високими вимогами в результаті реформаторських процесів, а частка молодих людей значно скоротилася, молодим людям потрібно проявити більше енергії, щоб змінити суспільство[4]. Ця роль молодих людей стала особливо активною в політичній сфері. Ми бачимо, що вплив молоді дійсно зростає.

Молодь є стратегічним ресурсом для національного та глобального розвитку. Досвід останніх десятиліть переконливо свідчить, що у світі, який швидко змінюється, стратегічні переваги отримують ті країни і суспільства, які здатні ефективно і раціонально використовувати людський капітал та інноваційний потенціал розвитку молоді.

Однак, працюючи з молоддю, недостатньо зосереджуватися на молодіжній складовій країни. Глобальні тенденції вимагають серйозної дискусії про комплексні та універсальні підходи до молодіжної роботи, актуальні для суспільств і країн по всьому світу. Багато в чому пріоритети молодіжної роботи сьогодні потребують переосмислення та коригування у світлі передбачуваних змін, таких як економічний спад або розвиток інформаційних технологій.

Ми вже можемо спостерігати певні форми соціокультурної диференціації. Молодь майже виключно концентрується в центрах і більше не належить до місцевої громади. Засоби масової інформації та індустрія розваг монолітизують діяльність мешканців різних регіонів, особливо дозвілля, зводячи її до єдиного виміру. Престижні моделі дозвілля, привнесені в провінцію ззовні, походять з великих культурних центрів. Більше того, вони створюють особливий тип суспільства, альтернативний базовому суспільству.

Як альтернатива «офіційним» інститутам соціалізації створюється своєрідна «контргрупа» дозвілля – тимчасові, спонтанні спільноти знань, які акумулюють антропоцентричні знання про самореалізацію індивіда та реабілітацію чуттєвості. І в той час як ідентифікація індивіда з формальними групами (студентська група, виробничий колектив, сім'я) слабшає, натомість зростає його ідентифікація з групами дозвілля[5].

Така ситуація є продуктивною для соціальних інновацій – зростає мобільність молодих людей, їхня готовність до освоєння нових територіальних, професійних, науково-технічних і культурних середовищ. Водночас, це призводить до значної невідповідності в процесах освіти та загальної соціалізації молоді. На відміну від «комуністичного виховання» минулого, «капіталістичне перевиховання» є процесом, що відбувається, насамперед, під стихійним впливом ЗМІ та нових онтологічних чинників нового постіндустріального (інформаційного) середовища.

Підсумовуючи, зазначимо що молодь як соціально-демографічна група привертає велику увагу дослідників і політиків через її унікальну роль між дитинством і дорослістю. У сучасній літературі існує багато різних підходів до визначення поняття «молодь», що свідчить про складність та багатогранність цього поняття. Зміна ролі молоді в сучасному суспільстві призвела до посилення уваги до молодіжних проблем, що знайшло своє відображення в програмах молодіжної політики, які підтримуються державою та великими корпораціями.

1.2. Сутність та концепція молодіжної політики

Молодіжна політика є дуже важливою для всіх країн, оскільки молодь є найважливішим активом для майбутнього розвитку країни. Україна не є винятком, і молодіжна політика є дуже важливою з наукової точки зору. Основними сферами молодіжної політики в Україні є освіта, працевлаштування, охорона здоров'я, культура, спорт та дозвілля.

Відправною точкою для розвитку молодіжної політики в Україні стало прийняття нормативних документів, а саме Декларації про загальні засади державної молодіжної політики в Україні (1992) та Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993). Основними законами, що регулюють молодіжну політику, є також Конституція України, Закони України «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про здобуття вищої та професійно-технічної освіти», «Про перше робоче місце з наданням дотації роботодавцю», «Про забезпечення рівних прав чоловіків та жінок», «Про громадські організації для дітей та молоді», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» та Сімейний кодекс України. Саме в цих нормативних законах описана молодіжна стратегія, її цілі, пріоритети, заходи для досягнення бажаних результатів та джерела фінансового забезпечення[6].

Молодіжна політика – це структурована модель розвитку на всіх рівнях: від державного до врахування інтересів людей віком від 18 до 35 років. Вона містить набір правил, методів і принципів, які заохочують молодих людей проявляти ініціативу, визначати власні цілі та цінності, брати участь і мати можливість визначати пріоритети та методи розвитку молодіжного підприємництва в країні. Важливо також, щоб у разі прийняття рішення займатися молодіжним підприємництвом, молодіжна політика також була спрямована на підтримку рівня соціальної захищеності, а також на запобігання та подолання труднощів, з якими молоді люди можуть зіткнутися в цьому процесі.

Наукове трактування поняття «молодіжна політика» наведено в табл. 1. 1

Підсумовуючи різні визначення терміну «молодіжна політика», наведені вище, можна сказати, що це форма діяльності держави та інших формальних і неформальних інституцій, яка об'єднує та спрямовує зусилля на створення соціальних, економічних, фінансових та суспільних умов і гарантій для участі молодих людей у житті суспільства та досягнення бажаних результатів.

Таблиця 1.1

Трактування сутності поняття «молодіжна політика»

Автор	Визначення поняття
В. Криворученко	Перелік ідей, теоретичних положень про роль і місце молоді, а також заходи практичної діяльності держави, громадських організацій та інших соціально-економічних інституцій щодо реалізації ідей, положень, принципів, завдань задля формування й розвитку молоді та молодіжного підприємництва.
М. Головатий	Специфічний і пріоритетний напрям діяльності державних органів влади, який спрямований на створення умов і соціальних гарантій для соціального становлення та розвитку молоді, їх самореалізації як в особистих, так і в суспільних інтересах
Н. Корпач, І. Сидорук	Політика, що спрямована на вирішення питань виховання, освіти, праці, побуту, відпочинку, духовного та фізичного розвитку молоді з подальшою їх реалізацією у певному виді діяльності

Джерело: сформовано за даними джерел [6;7]

Молодіжна політика має бути спрямована на створення можливостей для розвитку та набуття молодими людьми знань, необхідних для того, щоб бути конкурентоспроможними на ринку праці своєї країни. У Декларації про загальні засади державної молодіжної політики України національна молодіжна політика трактується як системна діяльність усіх гілок влади щодо осіб, молоді та молодіжних рухів, спрямована на створення соціально-економічних, політичних, організаційно-правових та гарантійних умов для самовизначення, інтелектуального, морального і фізичного розвитку та реалізації творчого потенціалу молодих людей, насамперед в їх власних інтересах, а також в інтересах країни в цілому [8].

Принципи, на яких ґрунтується молодіжна політика, схематично представлені на рис. 1.1, вони є взаємозалежними та взаємодоповнюючими. Реалізація молодіжної політики передбачає, насамперед, рівність усіх її суб'єктів, що визначається принципом рівності молодих людей, який не допускає привілеїв чи обмежень за ознаками кольору шкіри, раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, етнічного та соціального

походження, громадянства, сімейного та майнового стану, мови, місця проживання тощо.

Перш ніж вживати будь-яких заходів, слід вивчити та проаналізувати зовнішні та внутрішні чинники, які можуть вплинути на цей процес, врахувати міжнародний досвід і, в разі позитивного результату, впроваджувати їх на основі принципу обґрунтованості, що передбачає врахування статистичної інформації, соціологічних досліджень та розробку комплексної стратегії, зокрема, молодіжної політики.

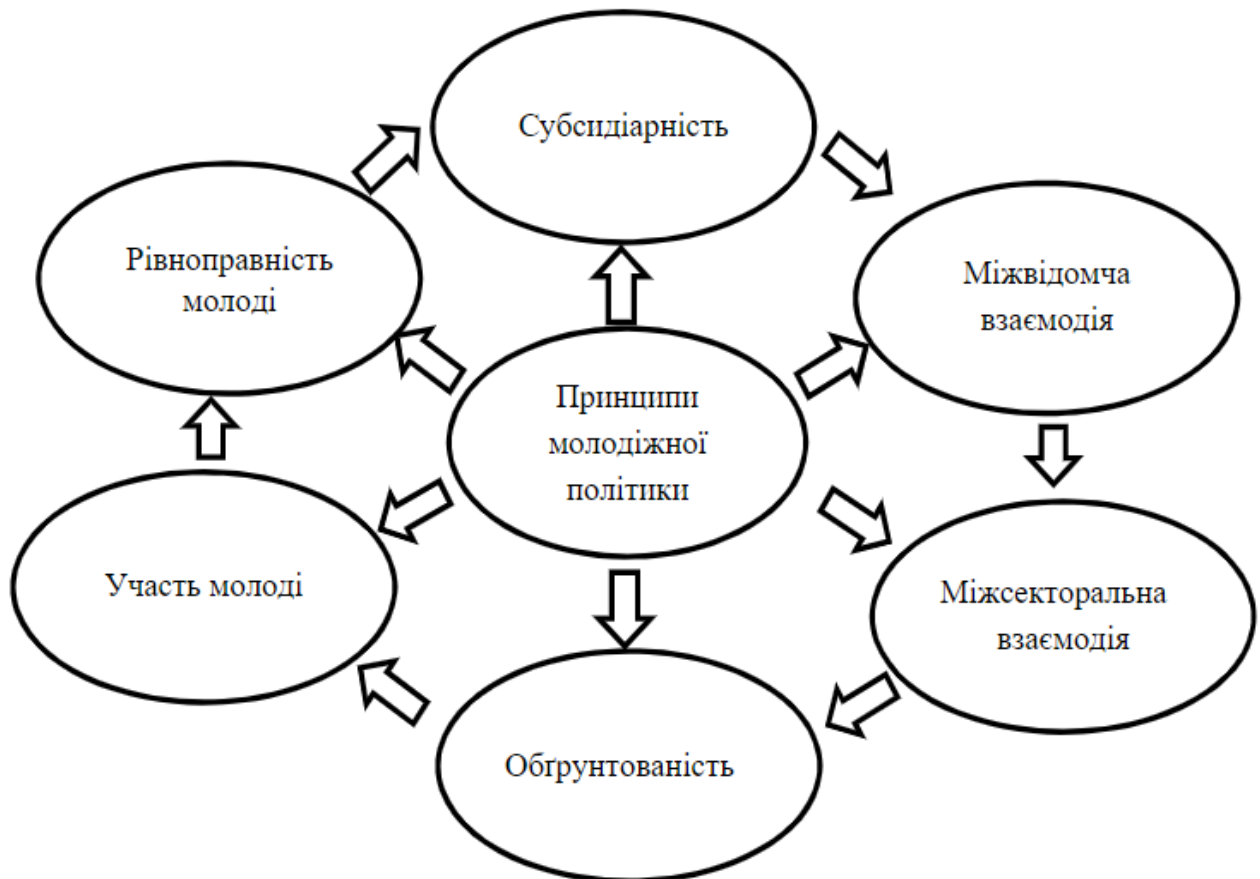

Рис.1.1. Основні принципи молодіжної політики [8]

Принцип міжвідомчої та міжсекторальної співпраці означає залучення органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських та міжнародних організацій, а також інших суб'єктів до формування та реалізації молодіжної політики. Цей принцип передбачає, що швидкий вплив та досягнення поставлених цілей можливі лише за умови спільної роботи всіх,

хто залучений до реалізації молодіжної політики, та усвідомлення кожним своєї частки відповідальності за майбутній результат.

Ми вважаємо, що важливим принципом на рис. 1.1 є участь молоді, оскільки реалізація молодіжної політики неможлива без участі молодих людей як головних дійових осіб, що зумовлює необхідність запровадження механізмів залучення молодих людей до розробки та реалізації молодіжної політики шляхом заохочення їх до самоорганізації та участі у волонтерських заходах. Принцип субсидіарності передбачає, що при реалізації молодіжної політики мають бути виділені достатні компетенції та ресурси на тому рівні, щоб досягти бажаного результату та максимального впливу для кожного з суб'єктів. Охарактеризувавши вищезазначені принципи, ми з'ясували, що вони є фундаментальною основою реалізації молодіжної політики в країні, що може свідчити про наявність сильних або слабких сторін в її реалізації.

Наразі молодіжна політика в Україні має три пріоритетні напрями у своєму розвитку, які формують ядро всіх її принципів, а саме: зайнятість молоді, здоровий спосіб життя та патріотичне виховання (рис. 1.2).

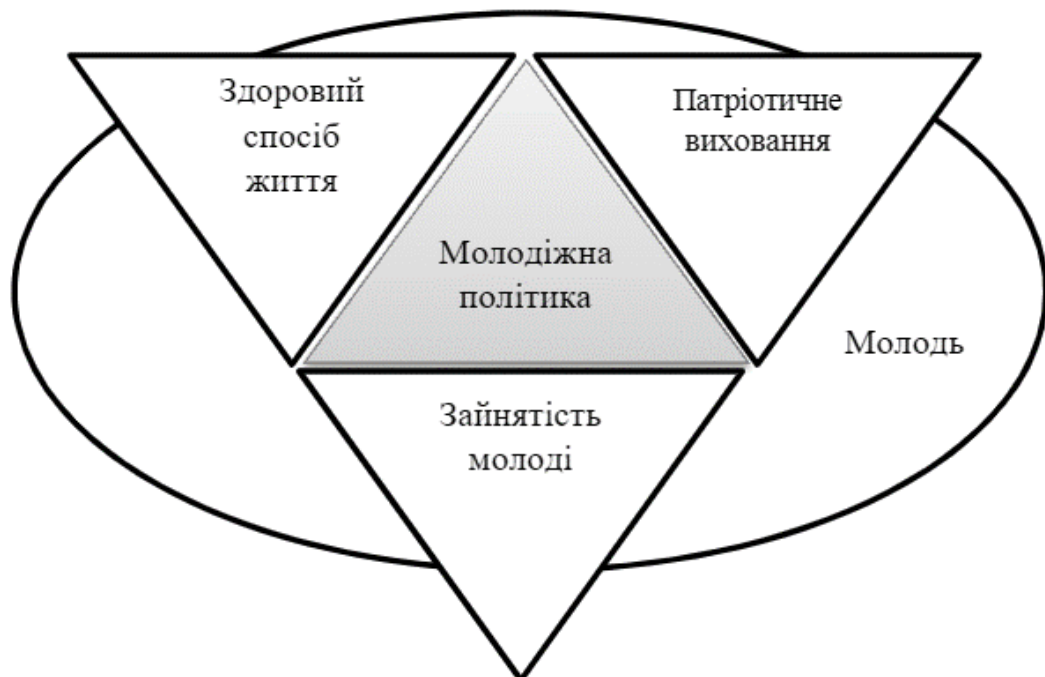

Рис. 1.2. Пріоритетні напрями розвитку молодіжної політики в Україні[8]

На рисунку 1.2 показано основні напрямки, за якими наразі реалізується молодіжна політика в Україні. Така обмеженість пов'язана з недосконалістю законодавчої бази для реалізації молодіжної політики та недостатнім або відсутнім фінансовим забезпеченням. Водночас, це не повинно бути перешкодою, але слід розглядати та впроваджувати інші напрямки політики, які можуть покращити існуючі та відкрити нові перспективні можливості для залучення молоді. Необхідно розробити та впровадити ефективні та комплексні довгострокові національні молодіжні програми, а також стратегію розвитку різних сфер молодіжної політики, встановити стандарти молодіжної роботи, що включають комплекс конкретних практичних заходів та дій, здатних досягти бажаного результату.

Отже, молодіжна політика є життєво важливою для майбутнього розвитку будь-якої країни, і Україна не є винятком. Основними сферами молодіжної політики в Україні є освіта, працевлаштування, охорона здоров'я, культура, спорт та дозвілля, які регулюються відповідними нормативно-правовими актами. Молодіжна політика має бути спрямована на створення можливостей для розвитку молодих людей, їх соціальний захист та підтримку їх ініціатив.

1.3. Методи залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики

Методи залучення молоді до розробки та реалізації молодіжної політики в Україні є ключовими для створення ефективної та інклюзивної політики, яка враховує інтереси та потреби молодого покоління. Залучення молоді до політичного процесу сприяє розвитку демократії та підвищенню рівня обізнаності та активності громадян.

Аналізуючи молодіжну політику сьогодні, можна виявити, що вона більшою чи меншою мірою пов'язана з усіма аспектами людського життя, як показано на рис. 1.3, що необхідно враховувати при оцінці ролі молодіжної

політики в загальній військовій політиці як на національному, так і на місцевому рівнях.

Розвиток молодіжної політики в Україні має великий потенціал, але потребує належної уваги з боку всіх суб'єктів та інвестицій як з боку бюджету, так і з боку благодійних фондів.

Слід також пам'ятати, що демографічний розвиток нашої країни значною мірою залежить від молоді. Переважна більшість (майже 80%) щорічних шлюбів укладається між молодими людьми віком до 35 років, а 90% перших шлюбів – між молодими людьми. В останні роки кількість зареєстрованих шлюбів поступово зменшується[9].

Відносні цифри складно підрахувати, оскільки важко знати, як змінилося населення країни з 2014 року, скільки людей залишилося на окупованих територіях, а скільки переїхало на підконтрольні українському уряду території.

Перепис населення 2020 року мав би вирішити цю проблему, але, на жаль, не вирішив [10, с. 105] Для вирішення цієї складної проблеми українське статистичне відомство використовує спеціальні методи, які, серед іншого, вказують на значний відтік молоді до інших країн, зменшення кількості шлюбів та зниження рівня народжуваності.

Не можна також ігнорувати складну соціально-економічну та політичну ситуацію в Україні, де більшість офіційно зареєстрованих смертей пов'язані з військовими діями, що призводить до зростаючого дисбалансу в кількості смертей серед молоді. Серед молоді найбільш очевидним явищем є чоловіча надсмертність та інвалідність через зовнішні причини [11, с. 16].

Науковий супровід та експертна оцінка молодіжної політики можуть допомогти покращити молодіжну політику та забезпечити ефективне залучення молоді.

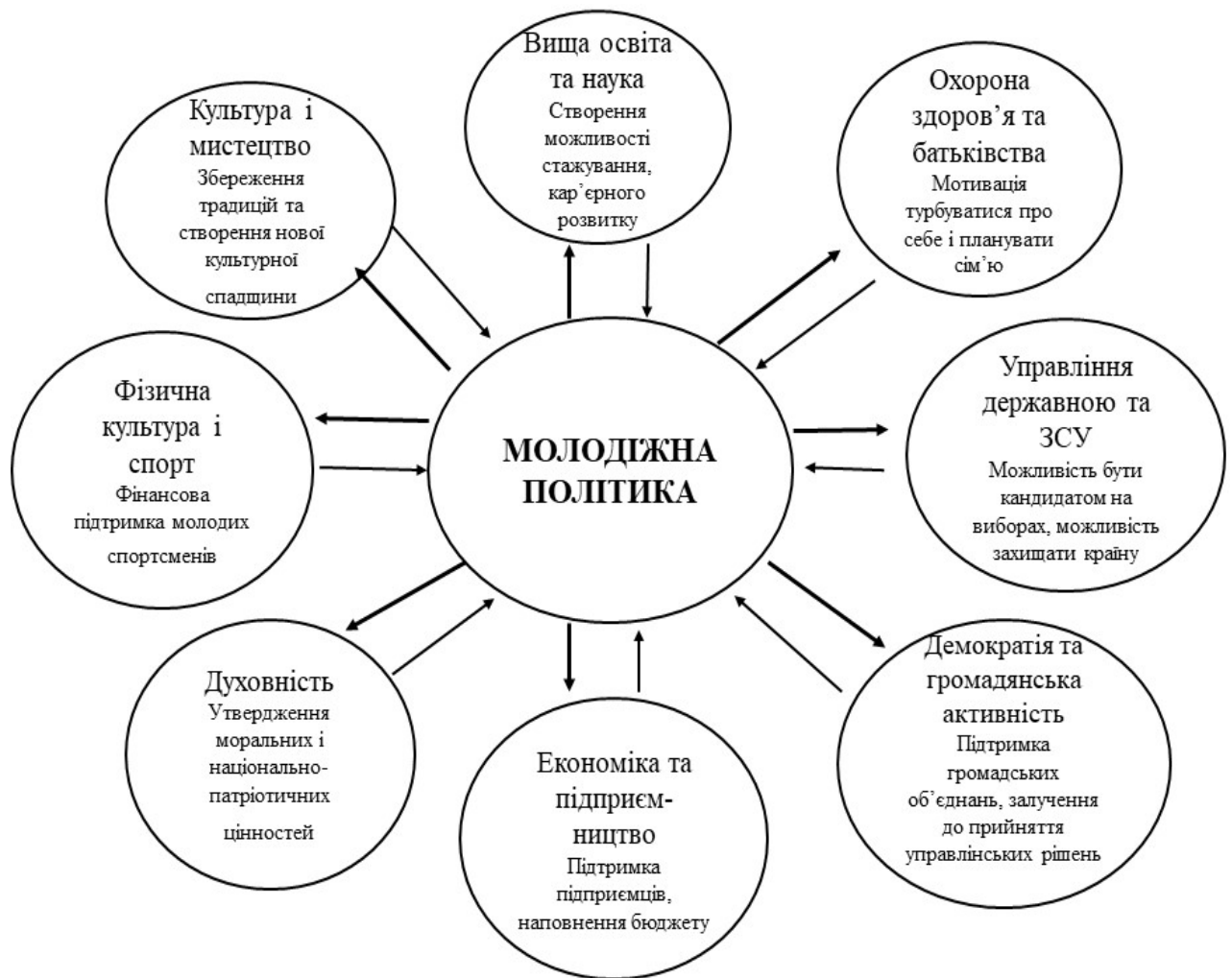

Рис.1.3. Модель міжсекторальної співпраці молодіжної політики та її роль у часі війни[10]

Сьогодні дослідники та молодь виділяють наступні моменти

- Необхідність підвищення якості університетської освіти, тобто адаптації навчальних програм до вимог сучасного ринку праці;
- Необхідність підтримки молодих підприємців та створення середовища, яке сприятиме інноваціям та збільшенню можливостей працевлаштування для молоді
- Необхідність популяризації здорового способу життя шляхом сприяння розвитку спорту та інших видів фізичної активності, які є важливим

фактором здорового способу життя та соціалізації молоді (наприклад, шляхом створення відкритих ігрових майданчиків для молоді, відкритих молодіжних центрів та об'єктів для змістовного та активного дозвілля);

– Необхідність залучення молоді до формування сучасної культури та мистецтва;

– Необхідність залучення молоді не лише юридично, але й фактично до процесів прийняття рішень на місцевому рівні та налагодження ефективної співпраці між організаціями громадянського суспільства та органами державної влади[12].

Всі ці питання є ключовими для успішного та стабільного майбутнього. У роки війни не менш важливим сектором стало молодіжне волонтерство. Дослідники підкреслюють, що молодь є ключовим фактором соціально-економічного розвитку країни. Інвестиції в молодь можуть підвищити продуктивність праці, знизити рівень безробіття та сприяти економічному зростанню. Ще одним важливим компонентом є залучення молодих людей до волонтерської діяльності. Волонтерство допомагає розвивати лідерські навички, відповідальність та соціальну активність. Участь у волонтерських проектах дозволяє молодим людям відчувати себе причетними до суспільних процесів і бачити результати своєї роботи, що спонукає їх бути більш активними. Молодіжна політика також може зменшити соціальну вразливість, особливо для молодих людей з низьким рівнем освіти або тих, хто не може знайти роботу. Молодіжна політика також є важливим інструментом забезпечення соціальної стабільності в країні. Покращення доступу до освіти, зниження рівня безробіття та популяризація здорового способу життя, культурних і спортивних заходів можуть знизити ризик злочинності та насильства серед молоді.

Освітні програми та навчання також відіграють важливу роль у залученні молоді до політичного процесу. Наприклад, освітні програми, які пояснюють основи демократії, права та обов'язки громадян, допомагають молодим людям зрозуміти важливість їхньої участі у процесі прийняття

політичних рішень. Такі програми можуть впроваджуватися як у школах та університетах, так і в організаціях громадянського суспільства.

Соціальні медіа та цифрові платформи також відіграють важливу роль у залученні молоді до політичного процесу. Вони дозволяють швидко поширювати інформацію, організувати дискусії та залучати молодь до участі у голосуванні та виборах. Онлайн-платформи можуть стати місцем для обміну ідеями та пропозиціями щодо покращення молодіжної політики[13].

Кожен може зробити свій внесок у розвиток та реалізацію молодіжної політики в Україні відповідно до власних знань та цілей. Всі необхідні інструменти зараз доступні, і важливо навчитися ними користуватися. Водночас можна виокремити найбільш поширені форми залучення молоді до розробки та реалізації молодіжної політики в умовах воєнного часу, як показано на рис. 1.4.

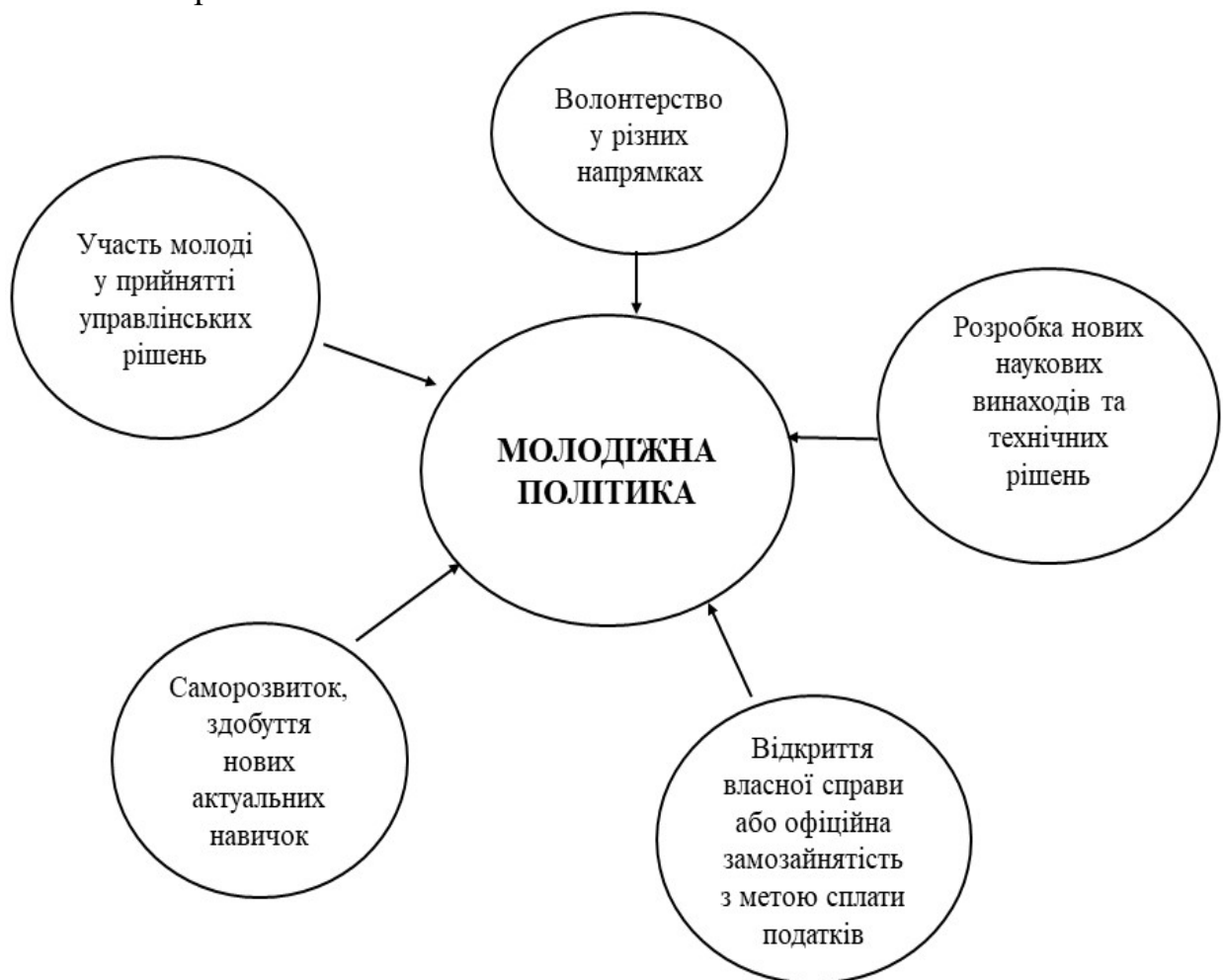

Рис. 1.4. Найпоширеніші форми впливу молоді на формування та реалізацію молодіжної політики у часі війни[12]

Одним із найефективніших методів залучення молоді є створення молодіжних рад та комітетів при органах місцевої влади. Такі ради дозволяють молодим людям брати участь у прийнятті рішень на місцевому рівні, висловлювати свою думку та впливати на політику. Вони можуть виступати з ініціативами, спрямованими на покращення умов життя молоді, організовувати культурні та освітні заходи, спрямовані на розвиток молодіжних спільнот.

Молодь може приєднуватися до організацій громадянського суспільства, щоб відстоювати свої права чи інтереси та ефективно комунікувати з місцевими чи національними органами влади. Соціальні мережі дають змогу кожному поширювати актуальну інформацію, просувати молодіжні ініціативи та ділитися кращими практиками молодіжного активізму.

Коли уряди приймають цільові програми та стратегії розвитку, громадські слухання, форуми або інші форми відкритого діалогу дозволяють молодим людям брати участь і вільно висловлювати свої пропозиції, а також бачити, як вони аналізуються та використовуються в остаточному документі. Молодь може долучитися до всіх можливих сфер волонтерства та швидко набути необхідних сьогодні «м'яких навичок»: вміння працювати в групах, будувати широку мережу контактів, набувати досвіду та організовувати власні молодіжні проекти.

Важливим елементом є створення сприятливого середовища для реалізації ініціатив молодих людей. Це включає фінансову підтримку, менторство та можливості для навчання. Державні та місцеві програми, які надають гранти та стипендії на реалізацію молодіжних проектів, можуть заохочувати молодь до більшої активності та участі у громадському житті.

Партнерство з організаціями громадянського суспільства та приватним сектором також може допомогти залучити молодих людей до формування та реалізації молодіжної політики. Спільні проекти та ініціативи дають

можливість використовувати ресурси та досвід різних організацій для досягнення спільних цілей.

Кожен може розвивати свої особисті навички та здібності через навчальні програми, стажування та курси, що пропонуються як офлайн, так і онлайн. Молодь має право брати участь у виборах та виступати за політику, яка сприяє розвитку молодіжного сектору та повазі до закону і прав людини.

Тому важливо, щоб усі громадяни знали про свої права та обов'язки, цікавилися можливостями участі у процесах прийняття рішень та взаємодіяли з ключовими суб'єктами молодіжної політики на місцевому, регіональному та національному рівнях. Участь у процесах прийняття рішень може мати значний вплив на розвиток молодіжної політики на всіх рівнях.

Комплексне вирішення нагальних і серйозних проблем у молодіжній сфері можливе за таких умов:

- систематична участь молоді у процесах прийняття рішень на місцевому, регіональному та національному рівнях;
- удосконалення механізмів співпраці між органами державної влади та організаціями громадянського суспільства
- включення фінансування молодіжних програм до бюджетних документів усіх рівнів;
- створення робочих місць для молоді
- розробка програм підтримки молодих сімей (житлові питання);
- адаптація освітніх програм до вимог сучасного ринку праці;
- створення системи моніторингу та контролю ефективності цільових національних та регіональних програм за участю громадськості та гнучкими механізмами внесення змін і доповнень;
- системно реагувати на потреби молоді з урахуванням специфіки регіонів України та віку цільової групи (молодь в Україні – це люди віком від 14 до 35 років);
- інформувати молодих людей про можливості, що відкриваються перед ними[13].

Отже, залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики – це багатогранний процес, який потребує комплексного підходу та активної співпраці між державними органами, громадськими організаціями, навчальними закладами та самими молодими людьми. Це сприятиме не лише розвитку молодіжної політики, а й загальному соціально-економічному розвитку країни.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Нормативно-правове забезпечення формування молодіжної політики в Україні

За роки незалежності в Україні було створено комплексну правову базу для забезпечення участі молоді у суспільному житті. Ці питання в першу чергу розглядаються в молодіжному законодавстві. Однак широке коло завдань, пов'язаних з розвитком участі молоді, відображено і в інших галузях законодавства, зокрема про вибори, державну службу, місцеве самоврядування, освіту, діяльність громадських організацій, політичних партій, розвиток інститутів громадянського суспільства, волонтерство тощо.

Молодіжна політика в Україні формується та реалізується через:

- прийняття законодавчих актів, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, розпоряджень голів обласних і районних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування;
- щорічні сесії Верховної Ради, підготовка доповідей Президенту України та Верховній Раді про стан реалізації молодіжної політики та становище молоді;
- регламентація роботи державних органів та структурних підрозділів обласних і районних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, що реалізують молодіжну політику[14].

За даними дослідників, за останні 20 років в Україні в тій чи іншій формі було прийнято близько 700 законів та близько 800 підзаконних актів, які стосуються молодіжної проблематики. Перший концептуально-правовий документ про нову державну молодіжну політику в сучасній Україні був прийнятий 15 грудня 1992 року на шостій сесії дванадцятого скликання Верховної Ради України. Це була Декларація Верховної Ради України «Про

загальні засади державної молодіжної політики України» [15]. До 2009 року молодіжна політика в Україні регулювалася Законом України від 05.02.1993 № 2998-ХІІ «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», який визначав загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політичних та правових умов для соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особи, суспільства і держави (втратив чинність).

Молодіжна політика в Україні суттєво змінилася після скасування Закону України № 2998-ХІІ від 05.02.1993 р. у 2009 році. Було прийнято нове законодавство та нові стратегії для адаптації до зростаючих викликів та потреб молодого покоління. Одним із важливих кроків у цьому напрямку є прийняття у 2012 році Закону України «Про молодь», який став основним нормативно-правовим актом, що регулює соціальне становлення та розвиток молоді в країні. Закон визначає нові пріоритети та орієнтири розвитку молодіжної політики з урахуванням сучасних викликів та можливостей. Він був спрямований на створення ефективної системи підтримки молоді, покращення освіти, забезпечення доступу до культурних і спортивних ініціатив та сприяння участі молоді у громадському житті.

Згодом були розроблені та впроваджені конкретні програми та проекти, спрямовані на розвиток молодіжного підприємництва, підтримку інновацій в освіті та сприяння формуванню активної громадянської позиції молоді. Важливим аспектом нової стратегії стало те, що вона підкреслила важливість співпраці між урядом, громадським сектором та бізнес-спільнотою для досягнення спільних цілей у розвитку молодіжної політики в Україні [14].

Крім того, було реалізовано Стратегію розвитку державної молодіжної політики до 2025 року та Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на період 2020-2025 років (табл. 2.1). У чому схожість та відмінності цих документів?

Таблиця 2.1

Порівняльна характеристика документів[15]

Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2025 року	Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2020-2025 роки
Метою Стратегії є забезпечення провадження комплексної, послідовної та взаємоузгодженої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань.	Метою Програми є створення сприятливих умов для розвитку і самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості.
Завданнями Стратегії є: консолідація зусиль щодо створення умов для інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її освітнього і творчого потенціалу; забезпечення участі молоді у формуванні та реалізації державної молодіжної політики; підвищення ефективності реалізації державної молодіжної політики на державному, регіональному та місцевому рівнях; підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці.	З метою раціонального використання ресурсів Програма передбачає концентрацію зусиль на таких пріоритетних завданнях: здоровий спосіб життя молоді – шляхом здійснення заходів, спрямованих на популяризацію та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді; розвиток неформальної освіти – шляхом здійснення заходів, спрямованих на набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти, зокрема шляхом участі у волонтерській діяльності

Обидва документи спрямовані на покращення становища молоді в суспільстві. Стратегія фокусується на створенні умов для комплексного розвитку та конкурентоспроможності, тоді як програма наголошує на громадянськості та національно-патріотичній свідомості. Обидва документи містять цілі щодо участі молодих людей у розробці та реалізації політики, а також у сферах охорони здоров'я, освіти, зайнятості та житла. Однак, якщо стратегія робить більший акцент на інтеграції в різні аспекти життя молоді, то програма зосереджується на конкретних перевагах і цілях, таких як патріотичне виховання та здоровий спосіб життя.

Більш актуальними і чинними нормативно-правовими актами у 2023 році є:

- Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27 квітня 2021 року № 1414-IX;
- Національна молодіжна стратегія до 2030 року, затверджена Указом Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021;
- Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021-2025 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 2 червня 2021 року № 579;
- Закон України «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху» від 17 грудня 2019 року № 385-IX;
- Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми, молоддю» від 21 червня 2001 року № 2558-III [16].

Основними аспектами молодіжної політики (відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики») визначено:

- участь молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики;
- повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо її формування та реалізації;
- організаційно-правові засади утворення та діяльності молодіжних об'єднань і дитячих громадських організацій;
- міжнародне співробітництво у сфері молодіжної політики;
- відповідальність за порушення законодавства у сфері молодіжної політики (частини I-V, VII-IX) [17].

Таким чином, було визначено основні питання, пов'язані з функціонуванням молодіжної сфери в Україні, визначивши пріоритетними з 2021 року участь молодих людей у суспільному житті, реалізацію їх потенціалу, підтримку молодіжного руху та розвиток молоді.

Однак після повного вторгнення основні питання, пов'язані з функціонуванням молодіжної політики в Україні, векторно змінилися, особливо в частині

- молодіжної політики в умовах децентралізації;

- молодіжного волонтерства;
- зайнятості молоді;
- громадянської освіти;
- регіональної молодіжної політики;
- здорового та безпечного способу життя [18].

Наприкінці зауважимо, що ці зміни свідчать про важливість підтримки молоді та її активної участі у суспільному розвитку з урахуванням специфічних потреб та викликів, що впливають із сучасної суспільно-політичної ситуації. Кожне питання потребує окремого розгляду. Ефективність молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації значною мірою залежить від спільних та скоординованих дій органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та представників молоді.

2.2. Стан молодіжної політики в Україні: проблеми та виклики

З огляду на складні процеси змін, що відбуваються в сучасному світі, очевидною є необхідність оновлення засад та розробки ефективних механізмів молодіжної політики. Саме питання молоді потребує глибокого аналізу та регулювання, а також формування сталої та виваженої політики. Молодь є чинником соціально-економічного прогресу суспільства, а реалізація інтелектуального потенціалу молодого покоління – показником успішного державотворення. Важливим аспектом цього питання є роль молодих людей у процесі формування молодіжної політики. Молодіжна політика в Україні є важливою частиною загальної державної політики, спрямованої на підтримку та розвиток молодого покоління. Однак, незважаючи на значні зусилля, спрямовані на покращення цієї сфери, існує багато проблем та викликів, які потребують вирішення.

Основною проблемою є суто патерналістський характер молодіжної політики в Україні, головним показником якого є прагнення контролювати та управляти розвитком молодого покоління. Хоча молодь описується як

«ресурс», такий підхід призводить до того, що молодь розвивається так, як потрібно дорослим, і часто оминає реальні проблеми та потреби молодого покоління [19].

Також однією з головних проблем є недостатнє фінансування молодіжних програм. Державний бюджет не завжди може забезпечити достатнє фінансування ініціатив, спрямованих на розвиток молоді. Це обмежує можливості реалізації різноманітних проектів, спрямованих на освіту, працевлаштування, культурний та спортивний розвиток молоді.

Третій виклик – відсутність системного підходу до молодіжної політики. Ініціативи у цій сфері часто є розпоршеними та нескоординованими. Відсутність комплексної стратегії та координації між різними державними органами, органами місцевого самоврядування та неурядовими організаціями призводить до неефективного використання ресурсів та недостатньої ефективності молодіжної політики.

Серйозною проблемою є також соціальна нерівність та регіональні відмінності. Молодь у великих містах має більше можливостей для самореалізації, ніж молодь у сільській місцевості чи малих містах. Це стосується як доступу до якісної освіти, так і до культурних та спортивних заходів. Нерівномірний розподіл ресурсів і можливостей поглиблює соціальну нерівність серед молоді.

Актуальною залишається проблема зайнятості молоді. Незважаючи на наявність навчальних програм та стажувань, багатьом молодим людям важко знайти роботу. Відсутність робочих місць, низька заробітна плата та відсутність кар'єрних можливостей – це лише деякі з проблем, з якими стикаються молоді люди на ринку праці.

Іншою важливою проблемою є низький рівень громадянської активності молоді. Багато молодих людей не залучені до процесів прийняття рішень на місцевому та національному рівнях. Відсутність мотивації, недостатня поінформованість про можливості впливу на політичні процеси та недовіра до державних інституцій сприяють пасивності молоді.

Крім того, все більшої актуальності набувають питання психічного здоров'я серед молоді. Стреси, пов'язані з навчанням, працевлаштуванням, соціальними та економічними проблемами, призводять до зростання кількості депресій, тривожних розладів та інших психічних захворювань. Серйозною проблемою є також брак послуг та підтримки у сфері психічного здоров'я.

Нові виклики дуже складно подолати, просто змінивши старі правила, тому необхідно розробити кардинально нові принципи та механізми молодіжної політики. З цією метою у квітні 2021 року Верховна Рада України ухвалила новий закон «Про основні засади молодіжної політики». Згідно з новим законом, молодіжна політика сприятиме налагодженню партнерських відносин між молоддю та владою, створюватиме нові підвалини для формування сильної та активної молодіжної спільноти, допомагатиме молодим людям долати найскладніші перехідні періоди в житті – від підліткового віку до навчання в університеті, від пошуку першої роботи до створення сім'ї, а також користуватися різноманітними державними пільгами та програмами підтримки [20].

Ця стратегія ґрунтується на таких принципах [20]:

- комплексність та мультидисциплінарність
- усі рішення, спрямовані на вирішення актуальних проблем молоді, мають відповідати її інтересам та враховувати її специфічні потреби;
- субсидіарність – дії держави забезпечують вільне задоволення молодими людьми власних потреб, здобуття освіти чи професійної діяльності;
- участь – рішення, що стосуються молодих людей, приймаються за їхньої участі. Держава створює засоби, простір, можливості та підтримку для конструктивної участі молодих людей у прийнятті важливих суспільних рішень;
- науковість та легітимність – усі рішення ґрунтуються на об'єктивній інформації про становище молодих людей у суспільстві, їхні цінності, потреби та очікування;

- інклюзивність – рішення підтримують розвиток самостійності молодих людей, створюють можливості та усувають бар'єри, щоб жодна група не була прямо чи опосередковано виключена із суспільства;

- рівність можливостей – рішення ґрунтуються на тому, що людська гідність є непорушною цінністю незалежно від віку, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, релігійних та інших переконань, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовних та інших характеристик.

Національні, регіональні та місцеві програми, зокрема молодіжні, є важливим інструментом координації діяльності різних суб'єктів, що впливають на державну молодіжну політику. Ключове місце в цьому плані посідає Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021-2025 роки, основним завданням якої є створення можливостей для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, її участі та інтеграції у суспільне життя. Ця можливість передбачає застосування концептуально оновлених підходів та використання низки інноваційних механізмів та інструментів, створених для роботи з молоддю, шляхом поширення кращих практик останніх років, впровадження рекомендацій українських та міжнародних експертів, молодіжного сектору Ради Європи, використання досвіду молодіжної роботи в країнах ЄС та рекомендацій ООН щодо підтримки молоді в усіх сферах життя. (Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021-2025 роки базується на основних принципах молодіжної роботи, а саме [21]:

- принцип субсидіарності, який є одним з найважливіших демократичних принципів – органи влади, найближчі до населення, мають найбільше повноважень і на їхньому рівні вирішення проблем та надання послуг є більш ефективним і менш марнотратним;

- молодіжної активності – саме молодь має бути суб'єктом молодіжної роботи, а завданням системи державного управління є створення умов для участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні;

– адекватність – механізми молодіжної роботи на національному, регіональному та місцевому рівнях розробляються відповідно до реальних потреб і можливостей; програмування молодіжної роботи враховує реальний стан і можливості державної системи та громадських об'єднань, особливо щодо рівня територіальних громад;

– узгодженість – ефективна міжсекторальна та міжгалузева синергія.

В Україні розроблено низку нормативно-правових актів, які передбачають залучення молоді до формування молодіжної політики, існують різноманітні програми та проекти, але на практиці часто трапляється так, що молодь не бере активної участі у процесі формування молодіжної політики через низьку участь у виборчих процесах та низьку соціальну активність. Тому одним із викликів є створення сприятливих умов для участі молоді у формуванні молодіжної політики.

Саме перехід від моделі «молодіжної роботи» до моделі «участі молоді» має велике значення, оскільки може забезпечити врахування потреб молодих людей у зв'язку з їхніми проблемами і навіть місцем проживання. На регіональному рівні діють різноманітні консультативно-дорадчі органи (молодіжні ради), громадські ради з питань молодіжної політики, органи молодіжного та студентського самоврядування, які залучають молодих людей до прийняття рішень, що безпосередньо їх стосуються, та контролюють їх виконання.

Наразі одним із пріоритетів розвитку молодіжної політики не лише в Україні, а й у світі є зосередження уваги на процесах залучення самих молодих людей до розробки, впровадження та оцінки політики.

Для залучення молоді до державних реформ використовуються такі основні інструменти молодіжної політики [22]:

– розвиток відповідних сфер для молодіжних програм та тематики молодіжних заходів (на основі Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020»);

– створення можливостей для участі молодих фахівців у командах реформ (державне управління, аналітична, інформаційна та інша діяльність);

– застосування моральних та матеріальних стимулів для молодих людей, чия особиста

На основі достовірних даних та найкращих практик розробляються місцеві політики, які об'єднуються на регіональному рівні та доповнюються субрегіональними заходами. Таким чином, важливим елементом у розробці надійної молодіжної політики на національному рівні є розробка регіональних та місцевих молодіжних політик, які враховують можливості та потреби молодих людей у кожній територіальній громаді [23].

Це означає, що, виходячи з міжнародного досвіду, об'єктивною передумовою розвитку молодіжної політики в Україні на національному рівні є організація роботи з молоддю та її залучення не лише на національному рівні, а й на регіональному та місцевому рівнях.

Незважаючи на ці виклики, в молодіжній політиці України відбулися позитивні зрушення. Розвиток громадянського суспільства, активізація молодіжних організацій та рухів, впровадження інноваційних освітніх програм та проектів свідчать про наявність потенціалу для подолання існуючих проблем.

Для їх ефективного вирішення необхідна активна співпраця між державою, громадськими організаціями, бізнесом та молоддю. Важливо розробити та впровадити комплексні стратегії, спрямовані на підтримку та розвиток молоді, забезпечити належне фінансування молодіжних програм та створити умови для рівного доступу до можливостей для всіх молодих людей, незалежно від місця проживання та соціального статусу.

Отже, основними проблемами молодіжної політики є недостатнє фінансування, відсутність системного підходу, соціальна нерівність, проблеми з працевлаштуванням та низький рівень участі молоді в житті суспільства. Після повного вторгнення російських військ в Україну у 2022 році ці виклики стали ще більш актуальними.

2.3. Аналіз участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики в Україні

Основною і давньою проблемою в державному управлінні є небажання молоді працювати в державних установах. Основними причинами такої ситуації є неprestижність державного управління та місцевого самоврядування, низька заробітна плата, а отже, неконкурентоспроможність порівняно з приватним сектором, ненормований робочий день, необхідність щорічного оцінювання результатів діяльності, підвищення кваліфікації, розкриття інформації про майно, відсутність швидкого кар'єрного зростання тощо. Все це робить державну службу непривабливою для молоді при пошуку роботи та побудові кар'єри.

Це дуже ускладнює державним адміністраціям конкуренцію з приватними компаніями за висококваліфіковані кадри. Автор також вважає, що залучення молоді на державну службу є одним з найважливіших чинників підвищення ефективності та результативності державного управління та місцевого самоврядування, оскільки молоді люди можуть легко розвиватися, ризикувати в умовах невизначеності, адаптуватися до змін, бути активними, мобільними та інноваційними, вирішувати складні державно-управлінські проблеми. Це вимагає якісного поліпшення кадрового складу органів державного управління шляхом залучення нових висококваліфікованих фахівців.

За даними Національного агентства України з питань державної служби, до 2023 року із загальної кількості 159 904 державних службовців 33 649, або лише 21%, становитиме молодь віком до 35 років, з яких 2 942 – жінки та 9 707 – чоловіки [24]. Аналіз статистичних даних показує, що кількість державних службовців віком до 35 років до 2023 року зменшиться на 30% порівняно з 2020 роком, тобто на 14252 особи.

Станом на 31 грудня 2020 року 47 901 державний службовець (34 723 жінки та 13 178 чоловіків) були віком до 35 років із загальної кількості 17 6524

державних службовців [25]. Порівняно з 2021 роком кількість державних службовців віком до 35 років у 2023 році зменшиться на 22 %, тобто на 9476 осіб. Станом на 31 грудня 2021 року 43125 державних службовців (31061 жінка та 12064 чоловіки) були віком до 35 років із загальної кількості 171469 державних службовців [26].

Аналіз державних службовців за професійними категоріями показав, що у 2023 році в категорії «А» працювало 25 державних службовців віком до 35 років, у категорії «Б» – 4456, у категорії «В» – 29168. Станом на 31 грудня 2020 року [25] кількість державних службовців віком до 35 років була такою: категорія «А» – 24, категорія «Б» – 5815, категорія «В» – 42062.

Як показує аналіз, протягом останніх років спостерігається помітна тенденція до зменшення як загальної кількості державних службовців, так і кількості молоді на державній службі. Водночас слід зазначити, що частка молоді віком до 35 років у загальній кількості державних службовців зберігається і є відносно стабільною: у 2020 році – 21,1%, у 2021 році – 25,2%, у 2023 році – 21%. Офіційні дані щодо кількості державних службовців віком до 35 років на 2022 рік відсутні. На жаль, станом на 2016 рік також відсутні статистичні дані про загальну кількість працівників органів місцевого самоврядування, в тому числі кількість працівників віком до 35 років. За офіційними даними, у 2015 році в органах державного управління працювало 46,7% молодих жінок віком до 35 років та 44,0% молодих чоловіків від загальної кількості державних службовців.

У 2015 році представництво молоді на посадах в органах місцевого самоврядування було значно нижчим: 27,2% жінок віком до 35 років (від загальної кількості жінок на посадах в органах місцевого самоврядування) та 21,7% молодих чоловіків (від загальної кількості чоловіків) [26].

Водночас слід зазначити, що протягом останніх років Національне агентство України з питань державної служби, органи державної влади та органи місцевого самоврядування докладають значних зусиль для залучення кваліфікованих молодих фахівців до державного управління та їх

професійного розвитку. Тому на засіданні Ради з питань управління персоналом НАДС у грудні 2023 року обговорювалися питання, пов'язані з управлінням людськими ресурсами в державному управлінні в контексті останніх законодавчих змін, кадрового дефіциту в державних органах та залучення нових людей до державного управління, підтримки та розвитку працівників, а також ролі управління людськими ресурсами.

Позитивними моментами дискусії стали своєчасне та якісне заповнення вакансій в органах державного управління, реалізація програми стажування молоді на практиці та основні аргументи, чому варто залучати молодь до державного управління. З метою створення умов для виявлення, підтримки та розвитку амбітної та вмотивованої молоді, розширення її участі у формуванні та реалізації державної політики і державного управління НАДС організувала Всеукраїнський конкурс творчих робіт для молоді та національну інформаційну кампанію з популяризації публічного управління, зокрема добору та проходження служби в органах публічного управління. З цією метою було проведено інформаційний захід «День популяризації державної служби» та запроваджено нову серію навчальних курсів «Державна служба». Значна увага приділялася підвищенню кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, зокрема в рамках стандартизованої короткострокової загальної програми «Молодіжна політика на основі партисипативних підходів» [27].

Крім того, протягом останніх років в Україні реалізується програма особистісного та професійного розвитку молоді «Державотворець», спрямована на підвищення обізнаності про діяльність державного, приватного та політичного секторів, розвиток лідерських навичок та ознайомлення молоді з ключовими елементами та важливістю державотворення, в якій лише у 2018-2019 роках взяло участь 200 молодих людей з різних регіонів країни.

На регіональному рівні програма була реалізована за участі близько 300 молодих людей. З метою підвищення кваліфікації молодіжних лідерів та молодіжних працівників, ефективної розробки та впровадження обґрунтованої

молодіжної політики на місцевому та регіональному рівнях реалізується програма «Молодіжний працівник», за якою станом на 2019 рік пройшли навчання понад 2700 молодих людей [28].

Докладаються зусилля для підтримки діяльності молодіжних центрів. Мережа центрів в Україні складається з центрів національного рівня, що перебувають в управлінні Міністерства молоді та спорту (Національний молодіжний центр), Автономної Республіки Крим, обласних, Київського та Севастопольського міських (далі – регіональні центри), районних, міських, районних у містах, селищних та сільських [29].

Сьогодні, в умовах воєнної ситуації, роль молодіжних центрів значно зросла, оскільки з початком війни в Україні вони швидко адаптували свою діяльність до життєвих потреб молоді та зосередили її увагу на найголовнішому – майбутній перемозі. В Україні діє Рада у справах молоді при Президентові України (2022), яка є консультативно–дорадчим органом при Президентові України. Порядок утворення та функціонування Національної ради у справах молоді як консультативно-дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України був прийнятий з метою вироблення скоординованого підходу до формування та реалізації молодіжної політики, створення синергії між центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та молодіжними організаціями у формуванні та реалізації молодіжної політики [30].

Важливу роль у формуванні та реалізації молодіжної політики, в тому числі в органах державного управління, відіграють створені в Україні Молодіжні ради, основною метою яких є залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях. За даними Міністерства молоді та спорту України, до 2023 року в країні діятиме 410 молодіжних рад, з яких 19 – на регіональному рівні та 391 – на місцевому [31].

Протягом останніх років спостерігається позитивна тенденція до збільшення кількості молодіжних рад (порівняно з 2021 роком кількість

молодіжних рад зростає на 55 одиниць). Позитивним є також те, що, незважаючи на негативні наслідки збройної агресії Росії проти України у 2022-2023 роках, молодіжні ради в переважній більшості продовжили свою діяльність, адаптувалися до викликів воєнного періоду та знайшли шляхи ефективної роботи в нинішніх умовах, що вкотре підкреслює стійкість українського народу та, зокрема, української молоді. Найбільша кількість молодіжних рад в Україні створена в Кіровоградській області (37), Львівській області (30) та Дніпропетровській області (27). Загальна кількість членів молодіжних рад в Україні на різних рівнях становить 7 029 молодих людей. Найбільша кількість членів молодіжних рад у Львівській області – 534 молодих людей. Варто зазначити, що створення та розвиток потенціалу молодіжних рад на регіональному та місцевому рівні є ефективним інструментом розвитку молоді, громади, регіону та держави в цілому [30].

Підсумовуючи зазначимо, що у сучасних умовах значно зросла потреба у формуванні та реалізації нової державної політики щодо молоді на публічній службі, нової системи працевлаштування та управління персоналом молоді, посиленні взаємодії та координації діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у цій сфері, вирішенні правових, організаційних та ресурсних питань реалізації молодіжної політики, забезпеченні високого професійного розвитку молодіжного потенціалу на публічній службі. Реалізація молодіжної політики на державній службі потребує створення концептуальних засад, удосконалення нормативно-правової бази, визначення змісту та конкретизації завдань у вигляді стратегій, загальнодержавних цільових програм і планів, створення ефективних та інноваційних механізмів реалізації молодіжної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ УЧАСТІ МОЛОДІ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Зарубіжний досвід участі молоді у формуванні молодіжної політики та шляхи його адаптації в Україні

Для того, щоб наше суспільство рухалося в напрямку імплементації європейських стандартів та принципів, у тому числі щодо участі молоді в управлінні державою, важливо проаналізувати європейський досвід політизації та активної участі молоді в політичних процесах. Тому для пошуку шляхів подальшого розвитку молодіжної політики в Україні та дискурсу європейської інтеграції необхідно зосередитися на детальному вивченні досвіду європейських країн.

Аналізуючи моделі молодіжної політики у світі, в тому числі і в Європі, слід зазначити, що виокремити національну модель для будь-якої з них дуже складно, що пов'язано зі специфікою країни, конкретною ситуацією реалізації та поточною динамікою змін. Слід зазначити, що документи ООН, які сприяють повноцінній участі молодіжних організацій в ЄС, відіграють важливу роль. Вони чітко відображають міжнародну концепцію молодіжної політики та регулярно аналізують національну молодіжну політику на міжнародному та національному рівнях.

Ще у 1980-х роках ООН прийняла «Керівні принципи подальшого планування та здійснення Молодіжної програми Організації Об'єднаних Націй». Тоді ж ООН прийняла «Стратегію керівних принципів», якою досі користуються політики та лідери в різних країнах, незважаючи на зміни, що відбулися. За ці роки молодіжна політика значно еволюціонувала [31]. Сам документ ґрунтується на аналізі особливостей становища молоді в демографічній структурі, визначенні різних груп та їхніх проблем, а також умов для поліпшення їхнього становища. Керівні принципи покликані

забезпечити концептуальну основу для національних програм та визначити загальновизнані спільні елементи, необхідні для вирішення конкретних проблем. Головною метою цих національних документів має бути розширення участі молоді та молодіжних організацій у житті суспільства.

Діяльність європейських структур, таких як ЄС та Рада Європи, пов'язана з молоддю, поділяється на кілька основних напрямків: освіта, вільне пересування, працевлаштування та навчання, участь молоді у добровільній діяльності (волонтерство), молодіжний IT-менеджмент, культурний розвиток, об'єднання молоді з країн-членів ЄС та інших країн, сприяння громадянській участі молоді, освіта у сфері прав людини, сприяння міжкультурному діалогу тощо.

Слід зазначити, що концепція молодіжної політики в Європі та Україні дещо відрізняється. Це пов'язано з європейськими національними традиціями молодіжної роботи, які є або динамічними, або статичними. Так, у країнах Північної Європи переважає статична модель, тоді як у Великій Британії, Данії та країнах Середземномор'я – динамічна, яка наголошує на постійних змінах у молодіжній роботі та забезпечує взаємодію між суб'єктами, залученими до процесу розробки та реалізації молодіжної політики.

Аналізуючи країни-члени ЄС, можна виділити наступні моделі молодіжної політики за певними критеріями, такими як ступінь демократії, національно-культурні традиції та законодавча база:

– універсалістська модель (Західна Європа та Скандинавія) – найбільш демократична модель, що характеризується рівним державним контролем над молодіжними організаціями, але з високим ступенем свободи дій. Ця модель є результатом переорієнтації молодіжної політики за останні 10-15 років і досі передбачає активну участь та діяльність молодіжних рухів. Для цієї моделі характерна відсутність державного міністерства у справах молоді

– громадська модель (Великобританія), де втручання держави в діяльність молодіжних організацій є мінімальним, що ґрунтується на глибоких традиціях активної участі молодіжних організацій у державотворчих процесах

– їхня кількість невелика. Переважають спортивні, культурні та благодійні організації. Реалізація молодіжної політики делегована від держави до інститутів громадянського суспільства

– протекціоністська модель (країни Центральної Європи) – основним завданням держави є контроль та визначення пріоритетів діяльності молодіжних організацій. У цих країнах молодь є соціальною групою, яка потребує захисту, підтримки та заохочення. Основна мета молодіжних організацій – закласти основи громадянського суспільства

– Централізована модель (країни Середземномор'я) – у цій моделі участь третього сектору та місцевих молодіжних організацій є дещо слабкою, тому молодіжна політика є централізованою та сконцентрованою на державному рівні [32].

У розвинених західних країнах на початку 2000-х років склалися дуже специфічні форми державної молодіжної політики, що мають низку дуже різних моделей реалізації. Молодь є однією з соціальних груп у загальних відносинах усіх демократичних держав. Тому їхня соціальна активність, у тому числі участь у трудових відносинах, впливає на всю систему зайнятості, професійної діяльності та управління кар'єрою [30].

У більшості європейських країн існує каскадна структура (три рівні) реалізації молодіжної політики:

– перший рівень – на рівні центрального уряду розробляється законодавча база та керівні принципи реалізації;

– другий рівень – уряд делегує подальшу реалізацію регіональним та місцевим органам влади;

– третій рівень – молодіжні громадські організації.

Дії зі сприяння участі молоді в державному управлінні в більшості економічно розвинених європейських країн спрямовані на сприяння плавній інтеграції молодих людей у суспільство. Адже саме в підлітковому віці важливо здобути освіту, професійні навички, знання своїх прав та обов'язків, а також пройти курси громадянської та етичної освіти, що дасть змогу

молодим людям досягти статусу повноцінних та поінформованих особистостей і забезпечити їхнє автономне існування.

Європейські країни, які активно працюють у молодіжній сфері та мають молодіжну політику, мають низку спільних характеристик:

- простір для консультацій та їх вплив на молодь, створення соціального зв'язку між владою, молоддю та суспільством;
- надання інформації та консультацій щодо прав та можливостей молодих людей;
- свобода самовираження, культурна, творча та політична;
- культура безперервної освіти у всіх її формах;
- підтримка молодих сімей;
- відповідна специфічна підтримка молодих людей, які належать до груп «ризик», таких як молоді люди з особливими потребами або молоді люди, які перебувають у місцях позбавлення волі;
- підтримка та сприяння активному дозвіллю;
- відповідна підготовка тих, хто працює з молоддю;
- вивчення труднощів, з якими стикається молодь;
- сприяння міжнародним зв'язкам між молодими людьми [32].

Основними моделями молодіжної політики, які виділяють дослідники, є так звана неоконсервативна модель молодіжної політики (наприклад, у США), за якої держава переважно надає соціальну підтримку малозабезпеченим групам і категоріям молоді, та соціал-демократична модель (політика більшості європейських країн), за якої держава бере на себе практичну відповідальність за розв'язання майже всіх молодіжних проблем.

Серед європейських моделей молодіжної політики дослідники виділяють наступні [33]: універсалістська модель у країнах Північної Європи, общинна модель у Великій Британії, протекціоністська модель у Центральній Європі та централізована модель у країнах Середземномор'я (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Характерні ознаки та особливості європейських моделей
молодіжної політики[33]

Модель молодіжної політики	Характерні ознаки	Цільові групи	Основні цілі
<i>модель скандинавських країн</i>	універсальна	молодь до 25 років	участь молоді в житті суспільства, досягнення автономності та незалежності молоді
<i>модель Великобританії</i>	громадська	конкретно встановлені групи молоді з особливими потребами	профілактика соціальних проблем молоді
<i>модель країн Центральної Європи</i>	протекціоністська	соціальні групи молоді, які потребують захисту, підтримки та стимулювання	участь молоді в політичному житті, профілактика соціальних проблем
<i>модель країн Середземного моря</i>	централізована	особливі групи молоді	залучення молоді до участі в громадських організаціях

Розглянемо докладніше моделі молодіжної політики в різних країнах. Американська модель державної молодіжної політики: держава організовує процес державного управління та вирішення молодіжних проблем на мінімальному рівні. Ця модель передбачає, що держава бере на себе відповідальність, хоч і обмежену, за реалізацію заходів, пов'язаних із соціально вразливими та «неблагополучними» групами молоді, але навіть у цьому випадку держава регулює лише деякі аспекти соціального становища цих молодих людей [32].

Створюються благодійні фонди для надання соціальної підтримки молоді, уряди активно впроваджують механізми залучення бізнес-сектору до

реалізації програм і проектів молодіжної політики. Однією з особливостей американської моделі молодіжної політики є те, що держава активно створює і розвиває органи самоврядування шкіл, коледжів та університетів. В рамках цих органів молоді люди мають можливість набути необхідних соціальних, комунікативних та лідерських навичок і таким чином впливати на прийняття рішень, які впливають на їхнє життя [32].

Далі ми розглянемо модель молодіжної політики у шведській державі. На відміну від американської, вона передбачає значне втручання держави у відносини між суспільством і молоддю. Держава впливає на молодіжну проблематику переважно через фінансування та створення мережі спеціалізованих державних або бюджетних установ, а також через фінансову підтримку молодіжних організацій. У Швеції основний механізм роботи з молоддю базується на муніципальній соціальній роботі [33].

Діяльність держави у сфері участі молоді в державному управлінні у Швеції ґрунтується на правовому регулюванні заходів підтримки молоді та молодіжних організацій. Враховуючи, що 30 % населення Швеції – це молодь віком до 25 років. Держава формулює загальну спрямованість, цілі та пріоритети молодіжної політики, але основна роль у її реалізації належить місцевим органам влади та громадським організаціям. Координує реалізацію молодіжної політики Міністерство культури [34].

Модель державної молодіжної політики Німеччини. Країна з міцною правовою базою, яка запроваджує помірковане втручання держави в життя і справи молоді та надає державну підтримку тим молодим людям, які її найбільше потребують. Однією з характерних рис є широка участь молодих людей у вирішенні власних проблем. Німецька молодіжна політика поєднує в собі як соціал-демократичні, так і ліберальні принципи. Соціал-демократичні принципи виражаються в тому, що держава ставить у центр уваги соціальний вимір участі молоді в державному управлінні, а не індивідуальні інтереси; проводить активну політику щодо захисту основних прав, тобто не лише запобігає порушенням основних прав, а й створює належні умови для їх

дотримання; ліберальні принципи виражаються, зокрема, у превентивних, компенсаційних та доповнюючих заходах [35].

Однією з найкращих і найдорожчих систем у Європі є система молодіжної політики Німеччини. У Німеччині, як і в більшості європейських країн, молодіжна політика спрямована на допомогу молодим людям у формуванні їхньої життєвої траєкторії, включаючи працевлаштування та соціальну участь у віці 18-27 років. Міністерство у справах сім'ї та молоді відповідає за розробку напрямків молодіжної політики. У всіх великих містах Німеччини є молодіжні інформаційні центри. Федеральний фонд для дітей та молоді був створений як основний фінансовий інструмент для національної та міжнародної молодіжної політики [32].

Молодіжна політика у Великій Британії відноситься до моделі громади. У кожній громаді, виходячи з потреб молоді, створюються молодіжні служби, які планують свою діяльність. Ці потреби визначаються шляхом індивідуальних інтерв'ю з молодими людьми та місцевого опитування. На основі отриманих результатів профільні експерти визначають потреби молодих людей у громаді та розробляють програми для них. Робота молодіжних служб у Великій Британії базується на таких основних принципах роботи з молодими людьми: сприяння їхньому емоційному благополуччю, забезпечення участі у прийнятті рішень та повага до їхніх цінностей і субкультур. Служби укомплектовані фахівцями, які пройшли підготовку в галузі місцевої молодіжної роботи. Кожна молодіжна служба має базу даних організацій та установ, що працюють з молоддю в місцевій громаді, а також послуг, що надаються цими організаціями [34].

Модель молодіжної політики польського уряду. Цікаво, що в Польщі немає визначення поняття «молодь», а отже, і вікових обмежень. Проте всі студенти отримують підтримку до 26 років. Основним документом, що регулює польську молодіжну політику, є Національна молодіжна стратегія. Вона містить положення, які, по суті, ґрунтуються на власних потребах молодих людей. Політика повинна включати діалог, партнерство та участь

молодих людей у суспільних процесах. Прикладами такого партнерства є молодіжні ради на різних рівнях, від місцевого до європейського, або систематичний діалог, в якому ЄС консультиється з молодими людьми [31].

Молодіжна стратегія охоплює питання, пов'язані з освітою, соціальним забезпеченням, державним соціальним захистом, зайнятістю та безробіттям, умовами життя дітей у сім'ях, охороною здоров'я, боротьбою зі злочинністю, зловживанням наркотиками та алкоголем. Дії держави щодо молоді у цих сферах мають ґрунтуватися на угоді з молодими людьми [32].

Одним із прикладів реалізації молодіжної політики є делегування завдань молодим людям. Прикладом може слугувати започаткований у Лодзі конкурс проектів з певною сумою фінансування. З 12 років молоді люди можуть розпочати розробку проекту індивідуально або в групах, які повинні зібрати п'ять підписів для районного проекту. Наступним етапом є голосування для тих, кому виповнилося 16 років і більше. Саме так у Лодзі побудували велодоріжки та відремонтували парки. Однією з найважливіших подій у Польщі є Європейський тиждень молоді. Він порівнюється зі святом і є чудовою нагодою для організації дебатів, конференцій, зустрічей між молодими людьми та лідерами, а в Брюсселі – для планування структурованого діалогу[35].

Реалізація молодіжної політики Китаю повністю відповідає рішенням Комуністичної партії, яка приділяє велику увагу життю молоді в Китаї та вказує на важливість молоді як потужного потенціалу для майбутнього розвитку країни. Метою є розширення і поглиблення соціалістичної свідомості молоді, активізація участі китайської молоді в політичному та економічному житті суспільства, а також надання можливостей для підвищення освітнього рівня китайських учнів і студентів. Керівним принципом молодіжної політики Китаю є трудова етика, заснована на участі молодих людей в економічному і трудовому житті. Особлива увага приділяється участі у спеціально створених для цього трудових таборах, які звільняють студентів від навчальних обов'язків на час літніх канікул.

Учасники цих таборів займаються сільськогосподарською діяльністю в сільській місцевості. Таким чином студенти мають змогу поповнити свій бюджет і суттєво допомогти батькам з витратами на харчування. Така діяльність заохочує молодих китайців працювати разом, розвивати свої зусилля, наполегливість і професійні навички.

Молодіжна політика Китаю постійно підкреслює важливість створення необхідних умов для якнайшвидшої адаптації молодих студентів до нових економічних умов і докладає всіх зусиль для підтримки економічних ініціатив китайської молоді.

Уряд Туреччини підтримує участь молоді в міжнародних організаціях та програмах обміну [35]. З точки зору участі молоді, методів координації молодіжної політики та молодіжного законодавства, розвинені країни Європи можна розділити на три категорії:

- З розвиненим молодіжним сектором, де молодіжна політика зосереджена безпосередньо на чітко визначеному та домінуючому молодіжному секторі. Прикладами є Австрія, Люксембург, Ліхтенштейн, Іспанія, Греція та Португалія;

- З обмеженим молодіжним сектором. Молодіжна політика частково делегована спеціалізованому молодіжному сектору, а частково децентралізована в традиційних секторах, таких як освіта, зайнятість, охорона здоров'я тощо. Це також має місце в Нідерландах, Франції, Бельгії, Ірландії, Фінляндії, Швеції та Норвегії, де немає спеціалізованого молодіжного сектору.

- Молодіжна політика фрагментована в традиційних секторах без чіткого фокусу. Так відбувається у Великій Британії, Ісландії, Італії та Данії. Однак слід зазначити, що участь молоді в політичному житті, місце молодіжної політики в політичних пріоритетах та молодіжна робота не можуть бути точно порівняні лише на основі наявності спеціального молодіжного законодавства, оскільки підходи до молодіжної діяльності є результатом

історичних традицій, що склалися в організації адміністративної роботи та функціонуванні органів державної влади.

Насправді, вектор спрямованості державної молодіжної політики має вирішальне значення, і від нього залежить сама державна молодіжна політика. За останні 20 років у нашій країні створено законодавчу базу соціального становлення та розвитку молоді, утворено центральні та місцеві органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної молодіжної політики, сформовано мережу молодіжних установ та закладів, розроблено та забезпечено виконання державних та регіональних молодіжних програм, створено механізм підтримки молодіжного руху та різноманітних молодіжних об'єднань.

Рада Європи надає великого значення молоді, яка є майбутнім європейського континенту, про що свідчать численні документи, прийняті нею з метою оптимізації молодіжної політики в регіоні. У світлі аналізу державної політики різних країн та з метою вивчення їхнього досвіду, необхідно зміцнювати партнерство між органами державної влади, місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства. Адже саме вони працюють з дітьми та молоддю. Важливо поширювати інструменти, які дають можливість молоді брати участь у прийнятті рішень через молодіжні дорадчі органи та студентські та учнівські ради. Молоді люди та фахівці, які працюють у цій сфері, такі як молодіжні працівники та молодіжні центри, повинні мати можливість підвищувати свою кваліфікацію.

Можна зробити висновок, що для залучення молоді до розробки та реалізації молодіжної політики в Україні важливо враховувати міжнародний досвід, особливо європейські моделі, які демонструють ефективні механізми участі молоді в політичних процесах. Основними напрямками європейської молодіжної політики є освіта, свобода пересування, працевлаштування, участь у волонтерській діяльності, молодіжний ІТ-менеджмент, культурний розвиток та сприяння громадянській участі. Європейський підхід передбачає три рівні реалізації: центральний уряд, регіональні та місцеві органи влади та молодіжні

громадські організації. Це дозволяє надавати молодим людям широкий спектр послуг та підтримки, включаючи інформацію, консультації та допомогу у вирішенні проблем.

3.2. Пропозиції та рекомендації щодо активізації участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики в сучасних умовах

Економічна криза і війна викликали у багатьох молодих людей страх за засоби до існування, страх за себе і своїх близьких, страх втратити роботу, страх перед постійним зростанням цін і послуг, податків, зборів і тарифів. У такій ситуації, як свідчать соціологічні дослідження, частина молоді втрачає життєві орієнтири, сенс свого життя, починає «жити з дня на день», уникає соціальних контактів, не довіряє владі та емігрує. Без подолання цих негативних соціальних явищ не може бути ефективною системи соціального захисту.

Вищезазначені проблеми підтверджують нагальну необхідність пошуку шляхів забезпечення соціального захисту молоді. Диверсифікація суспільства загострює цю ситуацію. «Поділ» суспільства на успішних підприємців, фінансистів, банкірів, промисловців, торговців і бідних є очевидним. Про це говорять багато науковців, політиків та журналістів. Державна молодіжна політика повинна показати молодим людям привабливість чесної праці та престижність професії. Це стане для них «орієнтиром у виборі життєвого шляху» [36].

Розвиток національного підходу до реалізації молодіжної політики в цілому та створення перспектив розвитку диктують необхідність удосконалення концептуального підходу до реалізації державної молодіжної політики в Україні. Такий національний підхід працює паралельно із завданнями соціального забезпечення. Автор підтверджує свою позицію щодо комплексного підходу до вирішення проблем молодіжної політики. Комплексна реалізація державної молодіжної політики повністю відповідає

завданням соціальної безпеки. Нове бачення національної молодіжної політики в Україні ґрунтується на необхідності закласти основи сталого економічного і духовного розвитку, забезпечити гідне життя людей, зміцнити і розвинути генофонд, створити ефективну систему соціального захисту.

Державна молодіжна політика – це комплекс правових, фінансово-економічних, науково-інформаційних та особистісних заходів, спрямованих на створення необхідних умов для вибору молодими людьми свого життєвого шляху, реалізації їхніх здібностей та інтересів, відповідальної участі у відродженні України. Державна молодіжна політика ґрунтується на таких принципах:

- пріоритетна підтримка державою молоді на етапі соціального, культурного, духовного і фізичного розвитку та вибору життєвого шляху;
- взаємна відповідальність: держави – за дотримання прав і законних інтересів молоді; молодих громадян – за реалізацію своїх конституційних прав та обов'язків.

З огляду на сучасні проблеми українського суспільства, реалізація державної молодіжної політики має бути розширена та модернізована за такими пріоритетними напрямками та основними механізмами їх реалізації зображених на рисунку 3.1.

Пріоритетом державної молодіжної політики має бути виховання громадянина, який дбає про збереження традицій, бере активну участь у державному та громадському житті, у функціонуванні правової держави та громадянського суспільства. Цей громадянин повинен мати освіту, що відповідає сучасним потребам матеріального та інтелектуального виробництва, бути кваліфікованим фахівцем, підприємцем та обізнаним споживачем. Важливо також, щоб він був морально і фізично зрілим, вів здоровий спосіб життя і був відповідальним членом сім'ї, який несе відповідальність за виховання майбутніх поколінь[38].

Актуальність і специфіку проблем, з якими стикається молодь у суспільстві, у тому числі різні вікові, професійні та інші групи молодих громадян;

Реальні можливості держави та досягнуті результати у реалізації соціально-економічної політики, зокрема у сфері державної молодіжної політики;

Визнання молоді стратегічним ресурсом сталого соціально-економічного розвитку, демократичної правової держави та зміцнення громадянського суспільства;

Забезпечення високої якості життя та високого рівня соціальної захищеності українського суспільства.

Рис. 3.1. Чинники реалізації державної молодіжної політики [37]

При формуванні та реалізації національної молодіжної політики слід визначити наступні орієнтири та механізми:

1. Державна підтримка освіти, виховання та розвитку молоді повинна включати

– розробку та реалізацію заходів щодо створення сприятливих умов для здобуття молодими громадянами освіти в державних і комунальних навчальних закладах середньої, вищої та вищої професійної освіти як за рахунок бюджетних коштів, так і на основі контрактної форми оплати навчання;

– розробку та реалізацію довгострокових заходів щодо забезпечення працевлаштування випускників закладів професійної освіти та підтримки розвитку молодіжного населення;

– розроблення та реалізація заходів щодо забезпечення зайнятості молоді у сфері освіти, навчання та розвитку;

- розроблення та реалізація заходів щодо забезпечення зайнятості випускників професійно-технічних навчальних закладів та підтримки розвитку молоді у сфері освіти, навчання та розвитку.

- розроблення та реалізацію заходів щодо підтримки та заохочення талановитої молоді.

2. Сприяти економічній незалежності молоді та реалізації її прав і обов'язків у сфері праці.

Сприяння та підтримка молодіжної зайнятості та підприємництва, створення умов для активізації творчого та активного потенціалу молоді, реалізація комплексу заходів за такими напрямками:

- створення умов для працевлаштування молоді, включаючи розробку та впровадження заходів щодо квотування робочих місць для молоді;

- підтримка організацій, що спеціалізуються на сприянні працевлаштуванню молоді, професійній орієнтації, підготовці та перепідготовці кадрів, у тому числі на тимчасових та сезонних роботах.

- створення інфраструктури для забезпечення участі молоді у підприємстві та підтримка існуючої інфраструктури, яка надає широкий спектр послуг для сприяння та підтримки участі молоді у підприємстві;

- підвищення зацікавленості молоді у самозайнятості, розробка та поетапне впровадження мотиваційних механізмів, створення навчальних компаній та студентських виробництв.

3. Розвиток механізмів вирішення житлових проблем молодих сімей. В сучасних економічних умовах необхідна виважена та реалістична політика державної підтримки молодих сімей у придбанні або будівництві житла, що, в свою чергу, сприятиме впливу на репродуктивну поведінку молоді та закріпленню молодих спеціалістів у різних галузях економіки. Механізмами підтримки державою молодих сімей у вирішенні житлового питання є:

- удосконалення законодавства щодо підтримки молодих сімей у будівництві або придбанні житла (субсидії, цільові пільгові кредити, іпотека) запровадження механізмів оренди державного та комунального житла, тощо,

- підвищення якості житла для молодих сімей та забезпечення доступу молодих сімей до реалізації права на житло.

- розроблення та реалізація заходів щодо підтримки ініціатив молодих громадян, молодіжного житлового комплексного руху, інших соціально значущих ініціатив молоді та громадсько-політичної активності громадських об'єднань молоді, молодіжних та дитячих громадських організацій.

4. Державна підтримка молодих сімей включає наступні заходи:

- державні програми підтримки молодих сімей, особливо малозабезпечених, шляхом надання їм матеріальної та іншої допомоги у вирішенні соціально-економічних та побутових проблем, забезпечення зайнятості молодих батьків та ведення ними здорового способу життя.

- забезпечення освіти молоді з питань репродуктивного здоров'я, безпечного материнства, виховання та розвитку дітей, а також організації дозвілля для сімей та дітей.

- шляхом створення системи соціальних послуг розширити надання освітніх, медичних, соціально-правових, психолого-педагогічних, інформаційних, консультаційних та інших послуг молодим сім'ям з метою забезпечення охорони здоров'я, освіти, виховання та розвитку дітей, соціального захисту, соціальної інтеграції та реабілітації молодих громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах.

5. Державна підтримка молодих громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах, у сфері соціального обслуговування, соціальної реабілітації та адаптації:

- розроблення та здійснення заходів щодо активізації соціально-правової, психолого-педагогічної, інформаційно-консультативної підтримки молоді, яка перебуває у складних життєвих обставинах, шляхом вибору напрямів і форм навчання, профорієнтації, працевлаштування, професійної діяльності та інших форм підтримки,

– удосконалення нормативно-правової бази щодо підтримки громадських об'єднань та інших юридичних і фізичних осіб, які надають допомогу та підтримку молоді, яка перебуває у складних життєвих обставинах.

6. Сприяти та підтримувати молодь у питаннях охорони здоров'я, профілактики небезпечних захворювань та здорового способу життя:

– Удосконалення заходів державної підтримки та допомоги молодим громадянам, у тому числі тим, які перебувають у складних життєвих обставинах, популяризація здорового способу життя молоді, забезпечення безпечного материнства та профілактики захворювань, що передаються статевим шляхом,

– активізація профілактичної роботи із соціально вразливими групами молоді з метою запобігання негативним явищам у молодіжному середовищі

– сприяння заходам з популяризації здорового способу життя та залучення молоді до активних занять фізичною культурою і спортом,

– формування та розвиток системи закладів соціального обслуговування молоді, створення умов для медичної, психологічної та педагогічної реабілітації, соціальної адаптації неповнолітніх,

– здійснення заходів щодо підтримки діяльності оздоровчих та навчальних закладів для дітей та молоді, експериментальних центрів з впровадження інноваційних технологій і методик у сфері здорового способу життя, оздоровлення дітей, молоді, сім'ї, дозвілля та творчого розвитку.

7. Підтримка громадських ініціатив, громадсько-політичної діяльності молоді та дитячих і молодіжних організацій:

– активізація заходів щодо підтримки громадських ініціатив молодіжних та дитячих об'єднань, сприяння соціально значущій діяльності молодих громадян та їх об'єднань, створення умов для реалізації творчого потенціалу молоді в усіх сферах суспільного життя

– сприяння здійсненню заходів з підтримки ініціатив громадян щодо участі молоді в консультативно-дорадчій діяльності органів законодавчої та

виконавчої влади у сфері державної молодіжної політики, поширення практики створення та діяльності консультативно-дорадчих органів при органах державної влади з питань молоді.

Загалом має бути посилена соціальна та соціально-економічна спрямованість державної молодіжної політики. У соціальному аспекті особливу увагу слід приділити питанням правового захисту та соціальної адаптації молоді, зосередивши особливу увагу на проведенні пілотних досліджень у сфері правового захисту та соціальної адаптації молоді, аналізі та розробці ключових методів і технологій; підтримці проектів у сфері соціальної адаптації осіб, які страждають на алкоголізм, наркоманію та посттравматичні психічні розлади; розробці та впровадженні заходів щодо захисту молоді в екстремальних ситуаціях[39].

На основі цих досліджень мають бути розроблені нові підходи до державної молодіжної політики у вигляді наступних програмних модулів:

- Молодіжні ініціативи – потенціал розвитку України (сприяння та підтримка розвитку молодіжних політичних ініціатив; стимулювання молодіжного самоврядування; активізація політичних об'єднань молоді та дітей),

- інтереси молоді – на благо суспільства (переосмислення діяльності молодіжних центрів відповідно до актуальних потреб та інтересів молоді; створення сучасної інфраструктури молодіжної політики),

- інновації та інвестиції (запровадження принципу довгострокового інвестування державних витрат на молодіжну політику та прогнозування потенційної віддачі),

- інформаційна спроможність (інтерактивна взаємодія держави та молоді у глобальних інформаційних мережах силами самої молоді, створення інформаційного порталу для всієї української молоді, державних ЗМІ для всебічного інформування молоді),

- інтеграція та співпраця (пріоритетність державної молодіжної політики як міжсекторальної, спільне використання матеріальних ресурсів

установ різних відомств, створення «молодіжних розділів» у цільових програмах та інвестиційних програмах на всіх рівнях), – доступ до соціальних послуг (інтеграція фінансування молодіжних програм у державний та місцеві бюджети).

- Доступ до соціальних послуг (інтеграція джерел фінансування державної молодіжної політики, посилення економічних важелів залучення коштів, оснащення інституцій молодіжної політики сучасним обладнанням),

– диверсифікація молодіжної політики (використання диференційованого підходу до молоді в розрізі соціальних та вікових груп; розробка нових технологій роботи з молоддю з урахуванням соціальних та вікових відмінностей),

– діалог з молоддю (проведення зустрічей та круглих столів з молоддю; організація щорічних фестивалів молодіжних ініціатив; сприяння створенню громадських об'єднань)[40].

Системними чинниками нових підходів до організації роботи з молоддю є: активність самих молодих людей щодо розширення своїх потенційних можливостей для соціального розвитку; задоволення потреб кожної вікової групи молоді (17-19 років, 20-24 роки, 25-30 років); розробка цільових планів і програм на регіональному та національному рівнях, підтверджених законодавчою базою, забезпечених державною підтримкою та фінансуванням.

Ефективна система соціального захисту молоді має ґрунтуватися на таких складових: держава – суспільство (представлене широким колом дитячих та молодіжних організацій) – сама молодь.

Отже, економічна криза та війна в Україні створили значні виклики для молодих людей, спричинивши страх за майбутнє, втрату роботи, зростання цін та інші соціально-економічні проблеми. За таких умов молодь втрачає життєві орієнтири, уникає соціальних контактів, не довіряє владі та емігрує. Для подолання цих негативних явищ важливо забезпечити ефективну систему соціального захисту молоді. Пріоритетом державної молодіжної політики має

стати підтримка молоді на всіх етапах її соціального, культурного, інтелектуального та фізичного розвитку, а також забезпечення відповідальної участі молодих громадян у відродженні України. Це передбачає державну підтримку освіти, працевлаштування, підприємництва, забезпечення житлом, охорони здоров'я, профілактики захворювань та пропаганди здорового способу життя. Ефективна система соціального захисту молоді має ґрунтуватися на співпраці держави, суспільства та самої молоді, передбачаючи підтримку кожної вікової групи молодих людей.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дозволили зробити такі висновки:

1. На основі узагальнення існуючих теоретичних підходів було з'ясовано, що молодь є специфічною соціально-демографічною групою. Основними критеріями, що визначають цю групу, є вік, соціальні ролі та культурні особливості. Молодь відіграє ключову роль у соціальних перетвореннях та інноваціях, тому важливо враховувати її потреби та інтереси в процесі формування політики.

2. В роботі досліджено питання сутності молодіжної політики та її концепції. Молодіжна політика – це комплекс заходів, спрямованих на підтримку та розвиток молоді, включаючи освіту, працевлаштування, охорону здоров'я та соціальну активність. Основною метою є створення умов для всебічного розвитку молодих людей та їх інтеграції в суспільство. Концепція молодіжної політики має бути динамічною та відповідати сучасним викликам і потребам молодих людей.

3. Для ефективного залучення молоді до розробки та реалізації молодіжної політики використовуються різні методи. Важливо створювати майданчики для діалогу між молоддю та владою, що сприяє глибшому розумінню потреб молоді та ефективному реагуванню на них. Перспективи взаємодії органів державної влади та громадських об'єднань полягають у підтримці програм громадських молодіжних та дитячих організацій у навчальних закладах та наданні матеріально-технічної та методичної підтримки громадським молодіжним та дитячим організаціям. Існує дуже специфічна сфера збігу інтересів між державою та молоддю у створенні та діяльності молодіжних та дитячих організацій.

4. Україна має добре розвинену правову базу для розробки та реалізації молодіжної політики. Молодіжна політика в Україні формується та реалізується через:

– прийняття законодавчих актів, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, розпоряджень голів обласних і районних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування;

– щорічні сесії Верховної Ради, підготовка доповідей Президенту України та Верховній Раді про стан реалізації молодіжної політики та становище молоді;

– регламентація роботи державних органів та структурних підрозділів обласних і районних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, що реалізують молодіжну політику

Ці нормативно-правові акти створюють правову основу для реалізації молодіжної політики та визначають механізми її впровадження.

5. Аналіз стану молодіжної політики в Україні показав, що існує низка проблем та викликів. Молодіжна політика в Україні є важливою складовою суспільного розвитку, яка потребує системного аналізу та активного залучення різних суб'єктів, зокрема органів місцевої влади та молодіжних організацій. Дослідження показує, що поточний стан співпраці між цими суб'єктами не завжди відповідає потребам молоді та вимогам сьогодення. Недостатнє фінансування на місцевому рівні, нестабільна політична підтримка з боку місцевої влади, проблеми комунікації та взаєморозуміння між залученими сторонами є основними факторами, що впливають на ефективність співпраці. Часто відсутність чіткої стратегії співпраці може призводити до конфліктів та неефективної взаємодії.

6. Поточна ситуація щодо участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики в Україні така, що наразі молодь бере активну участь у формуванні та реалізації молодіжної політики через участь у молодіжних радах, громадських організаціях та ініціативах. Однак існують проблеми, пов'язані з нерівним доступом до ресурсів та можливостей, а також недостатньою підтримкою з боку органів державної та місцевої влади.

7. Вивчення досвіду інших країн показало, що успішна молодіжна політика ґрунтується на чіткому визначенні ролей та обов'язків кожної зі

сторін та створенні механізмів, які дозволяють молодим людям брати активну участь у прийнятті рішень та реалізації проектів. Пропозиції щодо покращення співпраці в Україні включають створення більш прозорих та міцних механізмів партнерства, забезпечення доступу до фінансування та ресурсів для молодіжних ініціатив, а також активну участь молоді у прийнятті рішень на місцевому рівні. Як свідчить міжнародна практика, успішна співпраця між місцевою владою та молодіжними організаціями ґрунтується на стабільному фінансуванні, активній підтримці з боку місцевої влади та добре розвиненій системі комунікації. Ці елементи допомагають збільшити участь молоді у громадському житті та сприяють сталому розвитку молодіжної політики

8. Підсумовуючи, можна надати рекомендації щодо активізації участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики в сучасних умовах. Україна, яка має євроінтеграційні амбіції, повинна зосередитися на створенні сприятливого середовища для розвитку молодіжної політики, що враховує кращі міжнародні практики та відповідає внутрішнім потребам молодих людей. Для цього потрібна не лише політична воля, а й системний підхід до реформування механізмів управління та реалізації молодіжної політики. Ефективна молодіжна політика не лише сприяє розвитку громадянського суспільства, а й формує позитивне сприйняття держави серед молодого покоління, що є важливим для стабільності та розвитку країни в цілому.

Як організовані, так і неорганізовані форми потрібні для того, щоб гарантувати свободу вибору і дій, реалізувати соціальні інтереси і потреби молоді та забезпечити її соціально значущу участь у житті держави і суспільства. Це включає в себе

- подальший розвиток професійної сфери молодіжної політики та відповідне кадрове забезпечення
- розробку професійних профілів, стандартів та підходів для існуючих та нових фахівців
- внесення змін до переліку напрямів підготовки та спеціальностей у середній та вищій професійній освіті та навчанні,

– забезпечення комплексного підходу до підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері державної молодіжної політики

Основні зусилля мають бути зосереджені на конкретних інвестиціях у молодь. У зв'язку з цим існує потреба у перегляді підходу до інвестування молодіжної політики в державі.

Загальні висновки дослідження підкреслюють необхідність системної зміни підходу до молодіжної політики в Україні, зокрема шляхом посилення співпраці між місцевими органами влади та молодіжними організаціями. Це відкриває нові можливості для створення умов, за яких молодь зможе активно впливати на суспільні процеси та розбудовувати демократичні структури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабаш В. В. Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики. *Український соціум*. 2023. № 1 (3). С. 119-130.
2. Бородін Є. І. Державна молодіжна політика в Україні: процес формування та розвитку (1991-2004 рр.): монографія. Дніпро: Пороги, 2018. 429 с.
3. Буяк Б.Н. Молодь як особлива соціально-демографічна група в умовах становлення соціально-правової держави та громадянського суспільства. *Наукові записки*. 2020. Вип. 36. С. 205- 216.
4. Васильєв А. О. Еволюція нормативно-правової бази державної молодіжної політики незалежної України. *Державне будівництво*. 2021. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2021_ (дата звернення: 31.05.2024)
5. Головатий М. Ф. Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного стану. *Український соціум*. 2021. № 1. С. 54-62.
6. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. Київ: *Наукова Думка*. № 3. 2022. С. 236-249.
7. Головенько В. А. Проблеми розвитку українського молодіжного руху на сучасному етапі. *Український соціум*. 2020. № 1. С. 71-80.
8. Горінов П. В., Драпушко Р. Г. Правові основи адміністративноправового регулювання діяльності молодіжних консультативно-дорадчих органів в Україні. *Юридична Україна*. 2022. № 1(229). С. 6-15.
9. Гринчишин С. С. Молодіжні цільові програми як дієвий інструмент реалізації молодіжної політики в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 7. С. 140-144.
10. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009–2015 рр., затверджена постановою КМУ від 28.01.2009 р. № 41. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/189135592>. (дата звернення: 31.05.2024)

11. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021–2025 рр., затверджена постановою КМУ від 02.06.2021 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-п>. (дата звернення: 31.05.2024)
12. Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Міненко Є. С. Ефективність залучення молоді до прийняття управлінських рішень. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Т. 33 (72). № 3. С. 54-59.
13. Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху: Закон України» від 17.12.2019 р. № 385-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-20>. (дата звернення: 31.05.2024)
14. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20>. (дата звернення: 31.05.2024)
15. Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів. Добра практика в молодіжних центрах. URL: <https://rm.coe.int/youthcentre-ukrgoodpractices/1680a1646f>. (дата звернення: 31.05.2024)
16. Ільїнський І.М. Молодь і молодіжна політика. Філософія. Історія. Теорія. Голос. 2021. №3. 69-86 с.
17. Каталог кращих практик молодіжної роботи–2020. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine>. (дата звернення: 31.05.2024)
18. Коваль Г. В. Розвиток державної молодіжної політики: теорія, методологія, механізми реалізації: монографія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2023. 432 с.
19. Левченко Н., Коляда Н. Молодіжна робота в Україні: історія становлення та перспективи розвитку. Соціальна робота та соціальна освіта. 2022. № 2(9). С. 252-261.
20. Молодіжна політика в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. акад., проф. В. П. Андрущенка. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023. 304 с.

21. Молодіжна політика в умовах децентралізації. Методичні рекомендації для спеціалістів, які реалізують державну політику в молодіжній сфері / за ред. І. В. Пешої. Київ: ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2021. 40 с.

22. Орлов В. В. Основні напрямки діяльності органів виконавчої влади як суб'єктів державного управління у сфері державної молодіжної політики в Україні. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 75-77.

23. Офіційний сайт Всеукраїнського молодіжного центру. URL: <https://auus.org.ua/who-we-are/>. (дата звернення: 31.05.2024)

24. Офіційний сайт громадської спілки «Національна молодіжна рада України». URL: <https://nysukraine.org/>. (дата звернення: 31.05.2024)

25. Пеша І. В. Обґрунтування напрямів та завдань молодіжної роботи на рівні територіальної громади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19-20. С. 156-160.

26. Пищуліна О.М. Соціальна політика як інтегральна функція соціальної держави. *Стратегічні пріоритети*. 2023. № 2 (19). С.110-114.

27. Порядок реалізації програми «Молодіжний працівник», затверджений наказом Міністерства молоді та спорту України від 19.09.2018 р. № 4334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1178-18> (дата звернення: 31.05.2024)

28. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: Декларація від 15 грудня 1992 р. № 2859 XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 16. С. 409. (у травні 2021 втратив чинність) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12#Text>. (дата звернення: 31.05.2024)

29. Про затвердження типових положень про молодіжні ради: постанова КМУ від 18.12.2018 р. № 1198. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-п>. (дата звернення: 31.05.2024)

30. Реформування молодіжної політики відповідно до сучасних запитів молоді та держави. Щорічна доповідь Президентові України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за

підсумками 2020–2021 років) / редкол.: М. М. Попатенко, гол. ред. Т. В. Бондар та ін. Київ: ТОВ «Ройлайд», 2021. 100 с.

31. Сазанський О.В. Продуктивність і соціальна значимість молодіжної самоорганізації в Україні. *Механізми управління розвитком територій* : Зб. наук. праць у 2 ч. Ч. 1. Житомир: Поліський національний університет, 2023. С. 199-202.

32. Сазанський О.В. Управління формуванням та практичним втіленням молодіжної політики. Обліково-фінансове, інформаційне та мовнокомунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи. (секція: Менеджмент, публічне управління та адміністрування): матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 26-27 жовтня 2023 р. : Дніпро : ДДАЕУ, 2023. С. 288-290.

33. Сазанський О.В. Громадянська ідентичність як напрям державної молодіжної політики. Фінансові інструменти регіонального розвитку: матерл. ІХ Всеукр.науково-практ. інтернет-конференції Житомир: Поліський національний університет, 27 жовтня 2023. С. 36-38

34. Сірий Є. В. Особливості розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості молоді в Україні: монографія. Київ: ЦОП «Глобус», ФОП Кравченко Я. О., 2021. 368 с.

35. Скробов А.П. Про деякі нові підходи до молодіжної політики в умовах реформ. *Соціально політичний журнал*. 2023. № 3. С. 129-140.

36. Становище молоді України – 2021. Репрезентативне соціологічне дослідження, проведене ГО «Інститут молоді». URL: <https://inmol.org/sotsiologichne-doslidzhennia-molod-ukrainy-2021/>. (дата звернення: 31.05.2024)

37. Типове положення про молодіжний центр, затверджене постановою КМУ від 20.12.2019 р. № 1014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2017-p>. (дата звернення: 20.10.2023)

38. Чирун С.Н. Молодіжна політика України в сучасному методологічному дискурсі. *Вісник ЧДТУ*. 2022. № 5. С.136-140.

39. Словник термінів, які використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти [Електронний ресурс] – URL: <https://rm.coe.int/dictionary-eng-ukr/1680a47e3f>.

40. Софій О. Роль молоді в молодіжній політиці України / Олександр Софій. 2021. 36 с.